

1. CZEŚĆ (2461) sb f

e jasne.

Postać tematu we wszystkich przypadkach oprócz N i A sg: czc- (1105) ćc- (142), tc- (35), cc- (2), tśc- (2), tćc- (2), cześc- (1), ćc- a. cc- (10), czc- a. ćc- a. cc- (70); ćc- KrowObr (44), Leop (10), BielSen, GostGospPon; tc- KromRozm I (2), MurzHist (4), MurzNT (3), MurzNTSekl, KromRozm II, KromRozm III (8); tćc- SeklPieś (2); ćc- a. cc- Calag; czc- : ćc- SeklWyzn (1 : 1), LubPs (19 : 26), BibRadz (10 : 3), BielKron (60 : 22), KwiatKsiąż (1 : 3), HistRzym (2 : 10), KwiatOpis (1 : 2), RejZwierc (18 : 5), CzechRozm (6 : 8), StryjKron (4 : 1), KochFr (2 : 2); czc-: tc- Diar (2 : 1), MrowPieś (2 : 4); czc- : tśc- SeklKat (7 : 1); czc- : cc- BiałKaz (2 : 1); czc- : cześc- BierEz (13 : 1); czc-: ćc- a. cc- OpecŻyw (6 : 9); ćc- : cc- HistAl (2 : 1); ćc- : tc- : tśc- : czc- a. ćc- a. cc- MetrKor (- : 8 : - : 3), LibLeg (- : - : 1 : 5), RejJóz (1 : 1 : - : 9), RejKup (- : 1 : - : 12).

sg N cześc (365). ◊ G czci (558). ◊ D czci (448). ◊ G a. D czci (30). ◊ A cześc (727). ◊ I czią (149) [w tym: -am (3)]. ◊ L czci (137). ◊ V czci (1). ◊ pl N czci (3). ◊ G czci (7). ◊ A czci (26). ◊ I cziami (2). ◊ L cziach (5); -ach (2) BielKron, SarnStat, -äch (2) OpecŻyw, RejPosWstaw, -(a)ch (1). ◊ sg a. pl G czci (1). ◊ sg G a. pl A czci (1). ◊ sg G a. pl G a. A ści (1).

Przyimek przed formą o temacie bezsamogłoskowym występuje w postaci z samogłoską (469), bez samogłoski (8) [w tym: beze (10), pode (2), przeze (4), ku : k (361 : 2) ode : od (1 : 2), we : w (49 : 1), ze : z (32 : 3)].

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Cześc religijna, uwielbienie, kult; honor Vulg, PolAnt, JanStat; gloria Vulg [w tym o religiach pogańskich 70 r.] (1188) : RejPs 111v; A ci ktorzy w tym żywocie cźci fwoiey do kościoła Bożego nie przynolzą/ thedy y ná on čás nie przynolzą gdy lię chwałá iego okaże. BibRadz II 143c marg; Pánie/ ktorýs nam tu [...] ciáło dał: by we cźci ftáteczney Nam pośiłkiem było GrabowSet P2, O3; GosłCast 13; [cf znac. 6. HistLan F2v].

cześc kogo, czego, czyja (103): PatKaz I 13v; WróbŻółt E7; SeklKat F3; RejKup o7 [2 r.]; MurzHist A3v; KromRozm III M4; LubPs N6; tákowy iefth Pan zawiśny/ ktorý cći fwoiey niechce dáć żadnemu ftworzeniu.[bibl. Is 42/8] KrowObr 220 [przekład tego samego tekstu Leop], 2v, 19 [2 r.], 30v, 52, 96 (15); RejWiz 2v; Leop *A3v, Is 42/8, 48/11; SarnUzn C8v, D3v [2 r.]; RejPos 304 marg; BiałKat 226 marg; A fprawiedliwą pomfęc taki odnieśc muśi/ Ktorý fię ná cześc bogow y rodzicow kuśi. HistLan F2v; WujJud 218v; WujJudConf 58v, 62; Przeto niemáią fię z czego hárdzy Heretykowie gorfzyć/ ktorých cześc Chryftułowá [...] boli. SkarJedn 196; KochPs 113; SkarŻyw 152, 235, 358, 397, 482 (9); CzechEp 292; NiemObr 5, 34, 119; ArtKanc F6v, K18; day by fię kończyło/ Iákoby z twą cźcią/ á mą poćiechą też było GrabowSet Dv, Dv, V; LatHar +4v, 331, 637; Y te fłowá haeretycy głupie ciągnać przeciw wzywaniu y cźci świątych w kościele zwyczáyney. WujNT 699, 38, 81, 322, 714, 869 [3 r.]; WysKaz X2v; Nieżyczliwi cźci matki Bożey heretycy. SkarKaz 578b marg,)(3, s. 85b, 244a, b, 578b [2 r.]; zkąd nie ogárnioná Cześc twa pánie ná wieki GosłCast 20; cześc y imię Páná wálzego podłe y lekkie v was iefth SkarKazSej 671a, 671a, 693b. Cf »cześc boża«.

cześc od kogo (13): RejPs 145v, 146v; Záprawdę wielka fławá y cześc od nas nędznych iemu być ma LubPs Z4; KrowObr 153; RejAp 198; RejPosWiecz³ 99; BiałKat 76; RejZwierc 195v; A zá to co

KochPs 96, 189; *CzechEp* 64; *WerKaz* 306; PAnie Boże z wyfokości/ cześć bądź twej świętey miłości/ z tego daru tak wdzięcznego *ArtKanc* N8v, E6, F19v, H6v, I4v, T5v (11); Panu Bogu bądź częśc [!] y chwała ze scie iuz wm Coronacyą skonczyc raczeli *ActReg* 54, 12; *GrabowSet* B3v, P4; *LatHar* 17, 20, 44, 59, 101 (12); *WujNT Apoc* 19/1; Nie nam Pánie/ nie nam/ ále imieniu wielkiemn twemu bądź cześć y chwałá y pokłon od wšytkiego Ńtworzenia ná wieki wiekow. Amen. *SkarKaz* 353b.

Zwroty: »być we czci« (1): ProczyŃta tám ieŃt we czći *KochJez* B4.

»cześć mieć« = *być wielbionym* [szyk zmienny] (7): *RejJóz* E4v; áby tylko Ńam Pan KryŃtus Syn Boży/ miał tześć y chwałę/ á my [...] poŃromocenie twarzy náŃzey. *KrowObr* 61, 242v; *RejAp* 1; *RejZwierc* 18; *KochPhaen* 1; *GrabowSet* V4.

»w (wielkiej) czci mieć« (4): takieź y laŃfi, rycerŃthwu Ńwemu kazał porębać kthore Zmodz w wielkiej czci miała *MiechGlab* [89]; *SkarŻyw* 595; *ArtKanc* M4; Lup nieprzyácielŃki/ w dźiały rozdał/ onym Co go we czći máiá *GrabowSet* T4.

»czci uwłaczać (a. uwłoczyć, a. uwlec), uwłoczca, uwłoczenie, ubliźenie« [szyk zmienny] (13 : 2 : 1 : 4): iŃź pán wŃŃego Ńtworzenia za Ńweé Ńtworzenijé tako Ńromotnie cirpiál/ Ńádzon iako vwłocźtza tzczi božé *OpecŻyw* 115, 130 [3 r.]; *KromRozm I* O4v, P; Ale nic to tći KryŃtuŃowey nye wŃlacza. *KromRozm III* M4; *RejPosRozpr* b4; *CzechRozm* 123v; *SkarŻyw* 298; *NiemObr* 34, 95, 100; pewna rzecz iź zániechánien wzywánia S. czći Pánu Bogu vwłoczéŃz. *LatHar* 330, 329; Reliquiae S. cudá czyniá bez vbliźenia czći y chwały Bozkiey. *WujNT* 477 *marg*, 196, 322, Yyyyyy, Bbbbbbb3v.

»cześć wyznawać« [szyk zmienny] (6): *PatKaz I* 13v; *RejKup* o7; *LubPs* N6, X5; Ano z dziwnemi kŃtałty ptaŃzkowie lataiá/ A twą cześć rozlicznemi gŃoły wyznawáią. *RejWiz* 2v; *WujJudConf* 62.

Wyrażenia: »cześć boża (a. boska)« [w tym: cześć i chwała (8)] [szyk 27 : 3] (30): *OpecŻyw* 115, 130 [3 r.]; *KromRozm I* P; *KrowObr* A2, 118v, 153; *KuczbKat* 280; *WujJud* 53 *źp*; *RejPosRozpr* b4, b4v; *SkarJedn* A2, 199, 380; na wietŃŃze pohánbienie gŃupłtwa niewiernych/ ktorzy rzeczom wczynionym y bałwanom BoŃką cześćprzyczytáli. *SkarŻyw* 189, 69, 80, 114, 115, 358 (10); *NiemObr* 121; *WujNT Act* 12 *arg*, s. 477 *marg*, Yyyyyy, Bbbbbbb3v.

»godzien (a. godny, a. godzien) czci« [w tym: czci i chwały (34)] [szyk 34 : 10] (44): ábowiem ci ieŃt od was tey czći godzien *RejPs* 145v; *BibRadz Tob* 3/13; *BiałKat* 333v; *CzechEp* [416]; SCzęŃliwa Pánno/ y godná czći wŃzelkiey *GrabowSet* X3, Vv; Bądźcie pozdrowione godne czći nogi Pána IEzuŃá ChryŃtuŃá *LatHar* 267; GodzieneŃ P. Iezu ChryŃte wŃzelkiey czći y chwały *LatHar* [540] [*idem* 29 r. do str. 545], 67, 458, 475, [540] [3 r.], [541] [6 r.] (35); iź záŃłuźył/ áby był wyŃluchan/ będąc nagodnieyŃzy wŃzelákiey czci y chwały. *WujNT* 760; *SkarKaz* 243b, 671b.

»wieczna (a. wiekuista) cześć« [w tym: cześć i chwała (4)] [szyk 16 : 5] (21): *RejPs* 81; *LubPs* ffv; *BibRadz I* *7; muŃi być s tego wiekuiŃta cześć á chwałá imieniowi iego Ńwietemu. *RejAp* AA2v, 31v, 69, 198; *GrzegŃm* 67; *RejZwierc* 195v; *RejPosWstaw* [110²]v; *BudNT 1.Tim* 6/16; *KochPs* 96; *SkarŻyw* 83; *CzechEp* 64; *ArtKanc* V13; á chocia nie dla pokolenia NáŃzego: iedná/ dla twoiey czći wieczney/ Zmień wzgárdę *GrabowSet* V; *LatHar* 106, 571, 591, 635, Aaa8v.

Szeregi:»(nie, ani) cześć, (i, a, ani, takieź i) chwałá; cześć z chwałá« [szyk 179 : 23] (201; 1): *OpecŻyw* 21v, 71v, 185, 190v; *GlabGad* P8v; *LibLeg* 10/62; *RejPs* 79, 81, 96, 141, 142v, 146v; *RejJóz* A5, M6, P7v; *SeklKat* F3; Bo iedno bogu Ńamemu Zalezy czeŃcz/ chwałá/ iemu. *RejKup* k3, Tv, dd6v;

KromRozm I O4v, P; MrowPieś A4; BielKom B2v; Aby lie s tąd tym więcej rozmnażála cześć á chwałá imieniowi Páná Bogá LubPs A6, F, X5, Z4, ffv [2 r.]; GroicPorz mm4; Páná Iezu Kryftha zdziera zećci y chwały włafney iego KrowObr 19, A2, B3v, 2v, 19, 19v (24); chwały y ćci [gloriam] moiey inemu nie dam. Leop Is 48/11, *A3v, Rom 16/27, Gal 1/5, 1.Tim 1/17, 2.Tim 4/18, BBB3; BibRadz I *7, 1.Tim 1/17; GrzegRóżn D3; RejAp AA2v, 1, 6, 7 [2 r.], 9 (12); Napirwey vczyć lie mamy/ iákicy czći á chwały potrzebuie y thá pánná fwięta/ y kázdy inřzy fwięty RejPos 306v, 13v, 47v, 61, 116, 226 (10); RejPosWiecz³ 99; BiałKat 76, 333v; GrzegŚm 67; KuczbKat 280, 415; RejZwierc 18, 195v; WujJud 53 źp; WujJudConf 19; RejPosWstaw 22v, [110²]v; CzechRozm 123v; SkarŻyw 31, 41, 80, 83, 127 (11); CzechEp 64, 292, [416]; zádawáiac nam tho/ iákobyřmy řynowi Bożemu czći y chwały iego włafney wymowáli NiemObr 92, 5, 105, 106; WerKaz 306; ArtKanc E6, F6v, F19v, I4v, N11v (12); ActReg 12, 54; GrabowSet E, P4, V4; LatHar 17, 20, 44, 59, 76 (44); WujNT 16, 38, 81, 93, 322 (16); WysKaz 36; (zkąd chwałá y cześć [laus et honor JanStat 243] naywysřzému Pánu Iezu Kryřtuřowi [...] przychodři) SarnStat 195, 4, 896; SkarKaz 353b; SkarKazSej 683b.

»cześć i dostojność« (2): *A iř telf powiedařz/ że wtym ćci y dořtoyności Páná Kryřtuřowej namniey nieuymuieřz KrowObr 213; WujJudConf 62.*

»cześć i miłość« (3): *HistRzym 51; SkarŻyw 294; wiele tákich iest/ ktorzy nád cześć y miłość Páná řwego/ nic miřzzego áni drořzszego ná tym řwiećie řobie nie powařáia. WysKaz X2v.*

»cześć, (i, a) sława« [szyk 10 : 4] (14): *OpecŻyw 71v; ISz tobie a nikomu inemu flawa czeř chwałá y kazde błogoflawienřtwo nařz miřy panie nalezy RejPs 96; GliczKsiąř A3; LubPs Z4 [2 r.]; RejPos 13; BudNT Apoc 5/13; CzechRozm 5v; á twoiego imeniá cześć y řławá gdzie będzie? SkarŻyw 502, 119, 136; GrabowSet B3v, N4v; LatHar 484.*

»cześć i szanowanie« (1): *izali złe y niezgodne przypuřci pan do czći ták wielkicy/ y řzanowánia godnego/ řtołu řwego? SkarKazSej 671b.*

Wyrażenie przyimkowe: »z (wielką) czcią« (4): Wywyzřfaycyeřz z wyelką czczyą Páná Bogá mořnego LubPs Xv, F; KochPs 176; ále ze czći y pořtráchem przed Pánem [...] mořły/ pokłony/ řpiewánia nabořne/ rozmyřlánia odpráwuymy. SkarKaz 456a.

a. *Zewnęřzne oznaki czci religijnej, sposób oddania czci religijnej (modlitwa, pokłón, pieřni, ofiary); uczczenie; honor Vulg, PolAnt, Modrz; gloria Vulg [w tym o religiach pogańskich 66 r.] (825) : PatKaz I 13v; Czo o řercze nabořne na chwałá takyey panny rzecz mozeřz [...] yaká czczyą yakym kozdym chwalenym dořtoynye dořtatecznye uczczycz mozeřz PatKaz III 107; TarDuch A3v; áby czternařty y piętnařty dzień kxięzycá Adár zá fwięta przyięli/ á ná kázdy rok gdyby ty dni przyřřli/ vroczyřthą ćciá áby fwięćili á obchodzili [solemni celebrarent honore] Leop Esth 9/21; WujJud 45v [2 r.], 56 [2 r.], L17v; řpiewaymy řiořtry Pánu cześć řpiewaymy SkarŻyw 510, 301, 567 marg; ZawJeřt 17; GrabowSet T; řłuznie tedy Apořtořowie tey czći řamemu Bogu włafney przyimowác niechćieli. WujNT 455, 883; SkarKaz 316a, 579b.*

cześć kogo, czyja (243): RejKup o7; Dii adscriptii [...] qui ex hominum genere inter Deos referebantur [...], Którym cześć Bogów powynna byłá wyrządzana. Mącz 83d; Abowiem řwoich tytułow y czći Pan Bog inřzym vřczyřa WujJud 122v, 24, 120; BiałKaz Gv; SkarKaz 457a. Cf »cześć bořa«, Wyrażenia przyimkowe.

cześć od kogo (4): *WujJud* 264; Bo y my słuźnie one czćimy/ y oni słuźnie się czći od nas zbraniáią. *WujNT* 883; *SkarKaz* 315b, 456a.

cześć komu (211): *SkarŻyw* 358; Bo wzgárdźiźli grzeźnym/ fładźeć cześć powtńanie? *GrabowSet* K3; wietźza cześć Chryśtułowi gdy się z námi święci iego korzą *SkarKaz* 636b. Cf *cześć z kogo komu*, *Wyrażenia przyimkowe*.

cześć z kogo komu (3): *SkarŻyw* 463; zaźbyś wolał wzdać mnie/ w on płáčź wieczny/ Gdyź/ z tám podánych/ cześć nie idźie tobie *GrabowSet* O4v, Gv.

cześć ku komu (1): wielką máią w Ewángeliey/ miłości y czći fwey ku vmárłemu dobrodźieiewi y Pánu fwemu/ pochwałę. *SkarKaz* 386a.

Zwroty: »cześć (od-, wz-)da(wa)ć, dawający; cześć (od)da(wa)na; czei oddawanie; cześć się oddawała« [w *tym*: za co (12), z czego (5), iż, że (2); *cześć i chwałę* (141), *cześć i pokłon* (2)] = *adorare, gloriam dare Vulg; laudare PolAnt* [szyk zmienny] (205 : 1; 8; 4; 1): *BierEz* F4; Bogu czełtz chwałę daymy wflytcy krześcijanij/ z narodzenia świętego krola niebieskiego *OpecŻyw* 17v, 24, 30, 37v, 38, [61]v (10); O słyźacz oczczouye tą nouyną daly panu {bogu} czełzcz y chwałę yź fyą ych yuź proroczthwo śpelyno *PatKaz II* 75v, 23v, 50v, 51v, 58 [2 r.], 70, 75v; *TarDuch* C; *RejPs* 146v; *RejKup* o7; *KromRozm I* [H3]v, N4v; Tám rozmáitem bogom fwym ćci chwały dawáli *LubPs* gg4v, D, F2v [2 r.], H; *KrowObr* 14v, 80v, 94v, 121; *RejWiz* 165; A podniowłfy wzgorę ręce/ padłfy ná ziemię dáli cześć á chwałę Pánu. *Leop* 3.*Esdr* 9/47, 1.*Reg* 15/30, 4.*Reg* 21/3, *Tob* 13/14, *Bar* 2/17, 18 (13); *KochZuz* A5; *BibRadz* I *2, *5, *Ps* 117/1; *BielKron* 43, 44, 51v, 133; *OrzQuin* O3v, Y; *SarnUzn* C3v, D7, H7; *RejAp* BBv, CC, 9, 9v, 49 (37); *RejPos* 19v, 36, 36v, 110, 150 (12); Twirdziź w Boskiew náturze być tak záwždy wieczne/ Trzy perfony/ á iedność Boską w nichże znáiąc/ Iednąką cześć y chwałę wfzytkim trzem oddáiąc. *RejZwierc* 266v, 199v, 266v; *WujJudConf* 53; *RejPosWstaw* [21²]v, 111; *BialKaz* G2v; Cześć tá iuz oddaná była Iezułowi fynowi Bożemu/ gdy ono przed nim zá żywotá iego/ vpadano *CzechRozm* 195v, 102, 194v, 200; Niech fye wfzyfcy fromáią/ Co cześć báłwánom dáią *KochPs* 146, 7, 32, 37, 41, 70 (16); *SkarŻyw* 36, 76, 189, 502; *CzechEp* *4v, 6, 79, 270, [416]; á tak oddawáiąc cześć Boskiew/ człowieczey náтуры nie exkluduią *NiemObr* 116, 68, 117, 118; *ReszList* 161; *WisznTr* 29; *ArtKanc* B4, B6v, C3, F4, F14v (42); Włtyd mówić: że był/ z rozumem ftworzony Człowiek/ do niemych kloców nákloniony: Sam żywym będąc/ cześć dawál mártwému *ZawJeft* 18, 16, 19; *GostGosp* 1; *GrabowSet* E, Fv, F4, I, L2v (42); *KochFrag* 41; ábyć żaden dzień nie vpłynął/ bez oddawánia czći y chwały śpániálemu máiełtatowi Troyce przenedośtoyniejźzey *LatHar* 2, +8v, 13, 32, 37, 43 (29); *WujNT przedm* 27, s. 470, 576 [2 r.], *Apoc* 4/9, s. 850; *SiebRozmysł* G; *KlonKr* B4v; *SkarKaz* 277b, 637a.

»cześć (u)czynić, działać; eześć uczyniona; czei czynienie« [w *tym*: za co (1), z czego (1), od kogo (1), u kogo (1); *cześć i chwałę* (14), *cześć i pokłon(ę)* (2)] = *adorare, dare gloriam Vulg* [szyk zmienny] (49 : 5; 1; 1): pokleknáwłfy wczynili czełtz boską ciału świętemu. *OpecŻyw* 154v, 179 [2 r.], 182; *PatKaz I* 14v; *PatKaz II* 84v; śczego wdzyączny będącz a czełzcz yey łtego czynyącz rzeczymy wfzythczy fkrystem Amen *PatKaz III* 92v; *RejPs* 191v; *RejJóz* Q3; Na káżdym Inśtrumencie yemu cześć dzyálaymy. *LubPs* V6v; Syedm kroć przez dzień czynilem cześć imieniowi twemu *LubPs* ccv, B6v, G4, H4v, M3, S3 (18); Nápomina ku ćci á chwały czynieniu Pánu Chryśtułowi. *Leop Ps* 98 arg, 2.*Par* 20/18, *Ps* 65/2,

4, 98/9, 131/7, *Is* 27 arg, 27/13; *RejZwierz* 106; *BielKron* 91v; *RejPos* 209v; *KuczbKat* 355; Ktoby mowił/ że w tym Świętym Sákramencie/ Páná Chriřtuřa [...] chwálić nie mamy/ áni [...] ná mieřćách iáwnych áby mu czeřć od ludzi czyniono wyřćawowáć/ [...] ten przekłety niech będzie. *WujJud* 264, 176v [2 r.]; *BudBib* I 136a; *SkarJedn* 345; *KochPs* 32, 41, 176, 197; *SkarŻyw* 545; *ArtKanc* I8, K17v, N10, P19; Podobná czeřć/ chwałę y pořćugę czyni mu teź kořćioł ná innych wřzytkich proceřćyách *WujNT* 89, 883; Nie pokázuie fię miłořć ku P. Bogu więřćza v ludzi/ iedno [...] gdy mu tu ná źiemi iáko mogá nawięřćza [!] czeřć v ludzi czyniá *SkarKaz* 456b.

»czeřć wyrządzać (a. wyrządzić); czeřć wyrządzana« [w tym: czeřć i chwałę (1), czeřć i pokłón (2)] = *honorem tribuere* *Mącz* [szyk 28 : 1] (25; 4); *KrowObr* 184; Słóńce być powiadaiá Czapká Bożą/ przeto mu wielká czeřć wyrządzaia kiedy wřchodzi. *BielKron* 267v, 8, 141v; *Mącz* 83d; *BialKat* 333v; *KuczbKat* 220 [2 r.], 275, 365; Chriřtuřowemu cřłowieczeńřtwu czeřć wyrządzaná y ná bořćtwo fie řćiága. *WujJud* L17, 26v, 46v [2 r.], 49, 53v marg, 241 v; *ModrzBaz* 86, 87; *MWilKHist* I; *NiemObr* 111, 117 [2 r.], 118; nie będzieřć fię im nigdy klániał/ ich chwálił álbo cřći wyrządzał. *ArtKanc* M6; *WujNT* 324, 456, 470, 882.

Wyrażenia: »czeřć boska (a. boża)« [szyk 48: 3] (51): *OpecŻyw* 154v; Y prořćił lud Páná Bogá nawyřćřćego w modlitwie/ áź fie dokonáá czeřć Boża [*honor dei*]/ á ofiáry řwoie dokonęřćyły. *Leop Eccli* 50/21; *BielKron* 141v; *WujJud* 53v marg, 58v [2 r.], L12, L17v; Záčřym y gorom/ y lářom/ y innemu řtworzeniu/ czeřć Bořćká dáiećie. *SkarŻyw* 76, 36, 189; *LatHar* 195; Ciáło Pánřćkie ma być Bořćká cřćiá chwalone. *WujNT* Yyyyy, 470 [2 r.], 699. *Cf Wyrażenia przyimkowe*.

»(po)winna (a. powinowata), naleźáca czeřć« [szyk 10 : 4] (13 : 1): *LubPs* V5v; *BibRadz* I 136a marg; *Mącz* 83d; *RejPos* 215; *KuczbKat* 220 [2 r.]; *WujJud* 26v, 46v; ktorziby wiedzili/ że powinna czeřć Bogu wyrządzaia [*honorem debitum tribuere*]/ gdy go ná řwiádecťwo przyzywáia *ModrzBaz* 86; *KochPs* 41; Aby [...] tobie lámemu [...] naleźáca czeřć/ chwałę/ y błogofławieńřćwo [...] oddawáli. *CzechEp* [416]; *ZawJeft* 19; Niechći ięřćyk moy chęřćny/ winná czeřć oddawa *GrabowSet* X2v; *LatHar* 242.

»wieczna (a. wiekuista) czeřć« [szyk 16 : 5] (21): *RejPs* 191 v; A tak iuź wřzywaymy węřćpolek radořći Czyniácz panu wieczná czeřć tam na wyřćokofći *RejJóz* Q3; *LubPs* gg2v; tobie vpadáia/ Mocy zyemřćkie/ niebieřćkie/ y czeřć wieczná dáia. *RejWiz* 165; *RejAp* 9v, 56, 130, 162; *RejPosWstaw* 111; *WujNT* 505. *Cf Wyrażenia przyimkowe*.

Szeregi: »czeřć, (i, a, albo) chwałá« [szyk 331 : 19] (350): *OpecŻyw* 17v, 24, 30, 37v, 38 (11); *PatKaz* II 23v, 50v, 51v, 58 [2 r.], 70, 75v; Ofiaruyćie panu bogu czeřć y chwałę/ przynořćie panu bogu czeřć y chwałę imieniowi iego [*afferte Domino gloriam et honorem, afferte Domino gloriam nomini eius*] *WróbŻółt* 28/2, 16v; *RejPs* 191v; *KromRozm* I [H3]v, N4v; *LubPs* B6v, D, F2v [2 r.], H, X5 (12); *KrowObr* 14v, 80v, 87, 121; *Leop* l.Reg 15/30, 4.Reg 21/3, 2.Par 20/18, 3.Esdr 9/47, *Tob* 13/14 (16); *BibRadz* I *2, *5; *BielKron* 43, 44, 133; *Mącz* 272c; *OrzQuin* O3v, Y; *SarnUzn* C3v, G4v, H7; Tyřć řam iedno godzień nářćz miły Pánie wziáć czeřć chwałę/ y zwycięřćtwo *RejAp* 49, BBv, CC, 9, 9v, 49 (40); Támźe potym nadobnie včřćy/ iákiey cřći á chwały on potrzebuie od ludu řwoiego wiernego *RejPos* 32v, 19v, 36, 36v, 38v, 110 (15); żeby teź Imię niebieřćkiego Oycá chwalili w [!] wyřćlawiali cřćiá y chwałá wřćeláká. *KuczbKat* 385; *RejZwierz* 1v, 199v, 266v [2 r.]; O chwale álbo cřći chwáľebnego Sákramentu. *WujJud* 176 marg, B4v, 53, 120, 241v marg, L12v; Chce tedy Pan

Bog áby te wymyślone czći álbo chwały były gánione y płowáne. *WujJudConf* 230v; *RejPosWstaw* [21²]v, 111; *BiałKaz* Gv, *G2v*; *CzechRozm* 102; *KochPs* 177; *MWilkHist* I; *CzechEp* *4v, 79, 270, [416]; *NiemObr* 117, 118, 119; *ReszList* 161; *ArtKanc* B4, B6v, F4, F14v, F15 (9); *GostGosp* 1; *GrabowSet* L2v, V4, Xv; Przynoście Pánu cześć y chwałę *LatHar* 346, 2, 13, 43, 49, 83 (11); Iáko dobry żywot duchownych bárzo włytykich buduie/ y ielt niemáłą czćią y chwałą Pánu Bogu/ ták [...] życie ich niepobożne/ wielu ludzi gorłzy y Bogá obraża. *WujNT* 21.; Bo ofiárá ielt cześć y chwałá lámemu Bogu włafna, *WujNT* 455, *przedm* 27, s. 16, 89, *2.Petr* 1/17, *Apoc* 4/9, s. 850; *SiebRozmysł* G; *SkarKaz* 118a. Cf *Wyrażenia przyimkowe*.

»(nie) modlitwa (a. modła) i (ani) cześć« [szyk 3 : 3] (6): *WujJud* B4v, 53, 53v; Przetoż ie miłuiemy iáko bráćią/ y w wćićiwości przyłtoyney mamy/ ále nie modlą áni czćią nabożną (co lámemu Bogu náależy.) *WujJudConf* 59v; *SkarKaz* 457a. Cf »ku czci a ku modlitwie«.

»cześć, (i) pokłon(a)« [szyk 7 : 1] (8): że żaden Ciála Pánłkiego nie pożywa/ áż mu pierwey cześć y pokłoneń wczyni *WujJud* 176v, 176, 241v; *LatHar* 195 [2 r.], 348; tedy przecię łłufznie chćiał ániółowi cześć y pokłon przyłtoyny wczynić *WujNT* 883, 882.

»cześć i sława« (5): Bo wziął v Bogá oycá cześć y łlawę [*honorem et gloriam*]/ gdy tákowy głos k niemu przyłzedł od wielmożney łlawy: Ten ielt fyn moy namilłzy/ ná którym ią przeltawam. *BudNT* *2.Petr* 1/17. Cf »ku czci, sławie«.

Wyrażenia przyimkowe: »dla czci [kogo, czyjej]« (18): *PatKaz III* 93; Powiedzmi [...] dla czego męczeńłtwo podeyuielz? Y zali nie dla czći Chriłtułowej? *SkarJedn* 5 [*idem SkarŻyw* 92]; Bo fię nie o czálie ále o męłtwie/ o wierze/ o gorącey chćei ich pytámy: y o tych cnotách/ ktore święci máią/ cí/ dla ktorych czći zeflichmy fię dniá tego. *SkarŻyw* 130, A2v, 92, 108, 559.

~ *Wyrażenie*: »dla czci bożej (a. boskiej), (Pana) Boga« (5 : 2): *PatKaz I* 10v; Abowiem nie dla cíi Bożej/ ále dla cíi y pychy/ Papieżá Rzymłkiego łá nálezieni y zmyłleni. *KrowObr* 36, 32; *SkarŻyw* 310, 482; *WujNT* 233; Y wydał Edykt, áby przy Młzey kázdy Mieczá dobywał, ná znák tego zówzdy. Iz gotow czynić dla czći Bogá łwego *KlonKr* C.

Szereg: »dla czci i (a) chwały « (6): *DiarDop* 103; *KrowObr* 32; ábyłmy zá pomocą iego/ y żywotow włafnych dla czći á chwały iego nielzczędzieli. *NiemObr* 5, 113; ták nie k woli przyiáćiółom czynić miał cudá ktore czynił/ ále dla czći y chwały Oycá łwego. *WujNT* 310, 233. ~

»ku czci« (339): *Laurentalia*, Świętobliwość gry ku czćy [*Laurencji*] w Rzymie *Mącz* 186a.

~ *ku czci kogo, czego, czyjej* (175): Wrog Ezopá kazał błágáć/ Kościół k iego czći zbudowác. *BierEz* H2; łyedmyą vyuodow tego douyelzcz chczą ku czczy yey łyedmy radołzczy *PatKaz I* 13; *PatKaz II* 78; *PatKaz III* 154; iáką kolwiek wymyłoną przyprawą ku czći iego wyznáwaycie wielką łpráwę iego *RejPs* 144v, 74, 142, 188v, 199; *RejJóz* E2; *SeklKat* F; *RejKup* r2, n7v; *KromRozm III* P3v; *MrowPieś* *ktv*, A2v, A3; Ná rozlicznych przyprawách będę cye wyłlawyał/ Ná wdzyęcżnym ínłtrumencie ku cíi twey przygrawał [*psallam tibi Ps* 143/9] *LubPs* ee5v, E4, H4v, M, P5v, R2v (12); *SeklPieś* 20; *KrowObr* 27; *RejWiz* 162; *BielKron* 12v, 75v; *Saturnalia*, Świętá były obchodzzone xiężycá grudniá ku czći Sáturnułowe *Mącz* 369d, 12c, 185b, 211a, 213d, 272c, 342d; *RejAp* AA5; *RejPos* A3, 27, 42v [2 r.], 44, 52v (22); *RejZwiern* 1v [2 r.], 2, 36, 113v, 254v, 255; *RejPosWstaw* 42; *BudNT* a6v; *CzechRozm* 235v; *KochPs* 131, 186; To Ambrozyus [...] ku czći ták zacney Męczeniczki wypifał

SkarŻyw 71, 312; *NiemObr* 6; Do miłości. [...] A łtaw fię ná Wiślnym brzegu/ Gdzie ku twéy cíi ołtarz nowy Stawię łwą ręką darnowy. *KochFr* 97; *ArtKanc* L9, M18v, N8, N10v, T5v, T6, V2v; w łprołne połzło wżywánie/ To/ co ku twey czći/ poświęcono Pánie *GrabowSet* V, Q2v, S4; Troie pozdrowienie po Kredzie/ ku czći Troyce ś. połpolicie nabożni ludzie mowić zwykli. *LatHar* 510, 21, 44 [2 r.], 72, 107, 620; *WujNT przedm* 27, s. 38, 293, 714; *SarnStat* 986; *SiebRozmysł* [M2]v; *SkarKaz* 353a; *GoslCast* 14; *SkarKazSej* 696a. *Cf* *komu ku czci czyjej*, »ku czci bożej, Boga«, »ku czci pańskiej, Pana«, »ku czci świętej«.

ku czci komu [w tym szyk: *komu ku czci* (81)] (166): co kolwiek iemu ku czći wczyniłz włlytko będzie wdzięcznie przyięto od niego *RejPs* 75, 143v; *RejRozpr* B3; *LibMal* 1544/84; *RejJóz* E2 marg, E4v, E5; *SeklKat* T2; *RejKup* z6v; My ku cíi Bogom bydlá nie zabiámy *HistAl* I8v; *MurzHist* A3v; *MrowPieś* A3; Sabá krole Arábłcy Pánu ták łławnemu/ Ponyořá vpominki ku wyętfłey czći yemu [dona adducent Ps 71/10]. *LubPs* Q4, Q4v marg, V5, Y2v, Y6, Z6v, gg2; Niechay będzie poświęcony then Zwon [...] ku cíi Świętemu Brykcemu *KrowObr* 103, 13v, 170 [2 r.]; *BibRadz* I 426a marg, II 95c marg; Przeto był dał zbudowác kořciol Ianuřowi ku czći *BielKron* 101, 5v, 24v [3 r.], 39v, 75v, 269v, 410, 457; Olympia, To łfte łwięto triumph á weřołóć Iovi olympico ku czćy wřtáwione. *Mqcz* 263a; Thiasus, chorea in honorem Bacchi/ Taniec ku czći Bacchuřowi. *Mqcz* 455b, 9a, 23d, 175c, 190d, 198b (20); *GórnDworz* T3v; *HistRzym* 99v; łtan twoy á żywot twoy błędny á płynący iáko wodá/ obroci ku czći łobie *RejPos* 43v; A miáłtho pámiátki łwiętych á wiernych Páńłkich [...] iednemu ku czći byliczká łie opałác/ [...] drugimemu ku czći czárowác *RejPos* 276v; Ewányelia ku czći dzyewicam *RejPos* [340], 26, 39v, 52v, 59v, 61 v (24); *WujJud* A2v; *ArtKanc* L5, N11; *GrabowSet* X2v; *WujNT* 114. *Cf* *komu ku czci czyjej*, »ku czci Bogu«, »ku czci Panu«.

komu a. kogo ku czci (1): Cerery ku czći a chwale palono Swinię *BielKron* 24v.

komu ku czci czyjej (4): Nyechby ye corki krolewłkye k twey czći [!] tobye wzyęły. *LubPs* M3; *RejWiz* 178v; *RejPos* 53; Máłoli było kámienia z ktorego łobie Pan Bog łynow Abráhámych náczyniic/ y lud łobie ku czći łwoiey łtworzyć mógl *SkarŻyw* 26.

Wyrażenia: »ku czci (Panu) Bogu, bożej (a. boskiej), Boga« [w tym *ku czci a chwale* (37)] = *in laudem Dei Vulg*; *ad gloriam Dei, ob reverentiam Dei* *JanStat* [szyk 65 : 15; w tym szyk odwrotny tylko w postaci „Bogu ku czci”] (47 : 27 : 6): *BierEz* H3; Abram iednegoż łyná miał [...] Chciáł gi bogu ku czći łpálic *RejRozpr* B2v; *RejKup* k8 [2 r.], r5v, v6v; *Diar* 49; *GliczKsiqz* G5; tedy ten Pálm łpyewał ku czći Pánu Bogu. *LubPs* Iv, A2, A5v, B, cc3 marg; Cełárfka przyłięgá/ nic nienależy ku cíi Bożej. *KrowObr* 245 [*idem* 33 marg], 33 [2 r.], 219v, 220 [2 r.]; *RejZwierz* A3; *BibRadz* I *6; Spiewáli tedy Delborá y Bárách pieřni łwoie ku czći á chwale Bożej *BielKron* 49v, 11, 12v [2 r.], 13 [2 r.], 14, 15v (21); *Mqcz* 123d, 159a, 166b; *RejPos* 32, 60, 142, 284v, 319v; *BialKat* 148v; *KwiatOpis* [C]2; Zonká oná iego będzie iáko winna mácićá podawáiac wdzięczne gronká/ y Pánu Bogu ku czći á ku pociefze onemu towarzyřzowi łwemu. *RejZwierz* 33, 30v, 86v, 119v, 187, 254v; *WujJud* 212; *SkarJedn* A7; *SkarŻyw* 152, 180, 462, 482; *ArtKanc kt*; *LatHar* 508; Stąd widziemy/ iż przyięgi ktore fię dzieiá przez łtworzenie [...] ściągáią fię wřzytkie ku czći y ku chwale Bogá łámego *WujNT* 99, 26, 89, 108 [2 r.], 248, 566, *Philipp* 1/11; *SarnStat* 3, 4, 370, 1067; *SkarKaz* 456a, 637a.

»ku czci Panu, pańskiej, Pana« [w tym: *ku czci i chwale* (12)] [szyk 36 : 4; w tym szyk odwrotny tylko w postaci „Panu ku czci”](29 : 3 : 5): *RejPs* 141 v; Iż to łpokory prychodzy Czo panu ku czczy pochodzy *RejKup* r8, dd7, ee7v; a iego swiętyi miłości profzę/ aby to było ku tci iego pańkiéi/ i zbawieniu dułz Chrześciańkich *MurzNTSekl* A2; *BielKom* G6v; *GliczKsiąż* B; *LubPs* A6, Y6 marg, aa2 [2 r.], aa4 marg, cc3, ff3v [2 r.]; *RejWiz* 78v; *SarnUzn* A3; Bo nie rozumiey ábyć tho pińmo gánić miáło cokolwiek wczyniż ku czći Pánu fwemu *RejPos* 119v, 23v, 62, 115, 133v, 156v (20); *BiałKat* 136; *KochPs* 149; wdowkę onę pochwalił [...] y Mágdalenę/ ktora ku czći Páná fwego/ kofzt wielki ná drogi oleiek wczyniła *SkarKaz* 456a.

»ku czci świętej [kogo, czyjej]« [w tym: *ku czci i chwale* (13)] (szyk 16 : 5) (21): *LubPs* A6; A o tym pewnie wiem/ iż on [...] niebo zořtáwił ku swiętey czći á chwale fwoiey *RejPos* 240, 29v, 34v, 134v, 154, 179v (16); *KwiatOpis* A2v, B3; My tobie kroluiącemu/ nabożnie ku czći twey swiętey śpiewamy. *ArtKanc* E5v; *SkarKazSej* 696a.

»ku wiecznej (a. wiekuistej) czci« [w tym: *kogo, czyjej* (7), *komu* (4); *ku czci a chwale* (2)] [szyk 6 : 2] (8): Stan człoweczy Iáko miał żyć ku wieczney tci iego. *MrowPieś* ktv, A2v, A3; K wieczney ćci twey [in saeculum *Ps* 101/29] potomřtwá fwe będąć tu rozmnażáli *LubPs* X4; *RejPos* 201 v; y w Rzymie ku iey pámiątce kořcioł nád iey grobem pořtáwiłá/ Bogu ku czći wieczney. *SkarŻyw* 152; *ArtKanc* N10v; *LatHar* 44.

Szeregi: »ku czci, (a, i) (ku) chwale« [szyk 125 : 5] (130): *RejPs* 188v; *LibMal* 1544/84; *SeklKat* F, T2; *MrowPieś* A3; *GliczKsiąż* B, G5; chwalcie Páná tego/ A śpiewaycie nową piońkę ku czći k chwale iego *LubPs* H4v, A2, A5v, A6, B, V5 (14); poczet dniow mych [...] dai ie řtrawie k twey tćcy chwale. *SeklPieś* 20; *BibRadz* I *6; inym bogom ná ofiary ku czći á chwale wiele ludzi topili *BielKron* 24v, 5v, 11, 12v [2 r.], 13 [2 r.], 14 (20); Latinae, feriae latinae, Święto ku chwale á czći Iowifzowey od łacinnikow wřtáwione. *Mącz* 185b, 9a, 213d; *SarnUzn* A3; *RejAp* AA5; *GórnDworz* T3v; *HistRzym* 99v; á toć łą dni wdzyęcżne v Páná náłzego/ ktore obchodzimy ku czći á ku chwale swiętemu imieniowi iego *RejPos* 276, A3, 27, 34v, 42v, 44 (44); *BiałKat* 136, 148v; *KwiatOpis* A2v, B3, [C]2; *KuczbKat* 240; *RejZwierc* 1v, 2, 36, 113v, 187, 254v, 255; *WujJud* 212; *RejPosWstaw* 42; nas Słowá twego prágnące/ prowadź na drodze prawdziwey/ ku czći, ku chwale sławy twey. *ArtKanc* M18v, kt, N11; *GrabowSet* X2v; *LatHar* 21, 44, 620; *WujNT przedm* 27, s. 26, 38, 99, 108 (8); áby ie nawyszy Pan [...] ku chwale y czći [ad laudem et honorem *JanStat* 744] imieniá fwego [...] wtwiędził *SarnStat* 986, 8, 4, 370, 1067; *SiebRozmyśl* [M2]v.

»ku czci a ku modlitwie« (1): Nie vpominam cie s tego/ ábyś gárdził domem Páńkim/ ktory ieřt iemu ku czći á ku modlitwie zbudowan *RejPos* 144.

»ku czci, (i) (ku) sławie« (4): *Diar* 49; *LubPs* dd3; *SkarŻyw* 312; Ták teź y to że ie kořcioł czći y łławi/ ieřt ku więřłzey czći y łławie Páná Chriřtuřowey. *WujNT* 714. ~

»na czeřć« (82):

~ na czeřć kogo, czego, czyjå (27): on theź z łobå ciało przerzecżone zaniořł do Rzymu y zachował z poczeřnořciå w kořciele na czeřć s. Klimunta zbudowanym *MiechGlab* 27; *RejPs* 108; A ták nychay wřlytek řwyát chwali cyebye Pánye/ A ná czeřć twå wydawa rozliczne řpyewánye [psalmum dicite *nomini eius, date gloriam laudi eius Ps* 65/2] *LubPs* P3v, ee3; *BielKron* 288; *RejPos* 336v, 337 řp;

KuczbaKat 190; *SkarŻyw* 21, 429; Na cześć krolá twego/ ípieway, chwaląc iego *ArtKanc* A15v; *LatHar* 331; *WujNT* 60, 73, 194; Miłość ku Bogu pokázuie kto ná iego cześć dáie. *SkarKaz* 456b *marg*, 85a, 456b, 579b. Cf »na cześć Boga«.

na cześć komu [w tym szyk: komu na cześć (4)] (39): PatKaz II 19; RejPs 104v marg, 191 v; Zydzi ołtarze/ łupy Pogáńłkie/ ná cześć bogom pogáńłkim wymyłłac poczęli. BielKron 265v; GórnDworz V4; HistRzym 11; RejPos 53, 278, 341v žp; Ná cześć niewyłłowionemu y nieogárnionemu Bogu/ ktory w Troycy ítráźliwy y łáłkawy kroluie ná wieki wiekom Amen. SkarŻyw 414, 47, 52, 76, 347; Bo pewna/ że v niego nie ci łáłkę máia/ Którzy łáłkome złoto iemu ná cześć dáia. ZawJeft 35; WujNT 222; SiebRozmyśl F2v; SkarKaz 456b. Cf »na cześć Bogu«, »na cześć Panu«.

na cześć komu a. kogo (2): PatKaz II 23v; izaž krom mężow náłłych czyniliłmy iey plácki na cześć iey [ad colendum eam] Leop Ier 44/19.

Wyrażenia: »na cześć (Panu) Bogu, Boga, boską (a. bożą)« [w tym: na cześć i chwałę (5)] (często występuje jako zamknięcie pewnego wydzielonego odcinka tekstu, zwłaszcza w SkarŻyw) [szyk 24 : 1] (17 : 5 : 3): przeto na onym miełtczu [...] dał połtawić wielki ołtarz na cześć Panu Bogu. MiechGlab [88]; RejPos 222v; Skąd potym do Rzymu przeniesiono v S: Piotrá leży/ na cześć Bogu w Troycy iedynemu. Amen. SkarŻyw 90; A poniewałz przedniełszy iełt koniec máłżeńłtwa/ aby fię wnim dziateczki Pánu Bogu ná cześć w pobożności wychowály SkarŻyw 153, 63, 168, 180, 198, 227 (17); LatHar + 4, [+ 9], 215, 421, 508; SkarKaz 157a.

»na cześć Panu« (3): RejPs 204; Widziłz žem włzytko na cześć Pánu łwemu łpráwiáł. RejWiz 183; RejZwierc 186.

»na wieczną (a. wiekuistą) cześć« [szyk 2 : 1] (3): RejPos 53; SkarŻyw 429; Iž cię między innémi Pan twóy obrał łobie Za mátkę/ oblubieńcę/ ná wieczną cześć tobie. SiebRozmyśl F2v.

Szereg: »na cześć, (i, a) (na) chwałę« (29): Thy łowka dzyłz byora przethłyá naczełzcz y chwałá yey naczyłłchemu począczyu PatKaz II 19, 23v; GlabGad L7; RejPs 104v marg, 191v, 220; BielKron 273; Gdy Herkules dawno kiedyś/ zwyciężył był Augiáłá krolá Eliłłkiego [...] zátym hnet/ ná cześć á chwałę Iowilzewi bogu/ támże w tym kráiu/ gry/ ábo ćwiczenia Olimpijłkie połthánowił GórnDworz V4; RejPos 53, 222v, 278; RejZwierc 186; SkarŻyw 52, 63, 193, 312; Czyniłem ná nim ofiárę Ná cześć y ná chwałę twoię. MWilkHist G; ReszPrz 26; LatHar [+9], 45, 72, 92 [2 r.], 93 (9); Spráwy ktore ia czynię w imię (marg) ná cześć y na chwałę. (-) Oycá mego/ tyć o mnie łwiádczá WujNT Ioann 10/25, przedm 27. ~

»z(e) czcią« (5): iž Maria z wielką tzią ij wefelim miała bytz wzięta do nieba. OpecŻyw 181v; SkarŻyw 356, 403; Támże náłwięłtżé ciáło/ ze czcią zdéymowáli SiebRozmyśl Iv.

~ Szereg: »z czcią i chwałą« (1): Tu widziłz/ że pokłón y wpadánie v nog/ može być czynione nie tylko Pánu Bogu/ ále y ániołom/ y ludziom łwiętych [...]: byle nie było z táką czcią y chwałá/ która iełt Pánu Bogu włáłna. WujNT 848. ~

W przen (1) :

Wyrażenie przyimkowe: »ku czci [komu]« (1): Bo czo ma bycz ku czczj Panu Rzeczj łá nie łmacžne. A czo kuczczj Swiatu/ Czartu Barzo yakož łmacžne. RejKup ee7v.

2. *Uwielbienie wobec duchownych i przedmiotów kultu* (76) : ZACHOWUJMY kościoły Boże w wielkiej czci/ iako domy łamemu Bogu na mieżkanie oddane *SkarKaz* 456a; *SkarKazSej* 698b.

część czego (7): Obrázow część ściągá fię ná tego, ktorego známionuią. *WujNT* 869 *marg*, 123, 124, 869 [2 r.], Aaaaaa3; *SkarKaz* 456b.

Zwroty: »w(e) czci (być)« (3): *SkarJedn* 222; Grob Páński w iakiey czci v Chrześcijan. *WujNT* 123 *marg*; Potym rozumieć káždy może/ w iakiey czci v Cefárzow y krolow [...] religia y iey káplani byli. *SkarKazSej* 680a.

»we czci mieć« [szyk zmienny] (8): *OpecŻyw* 69; Ale Papieństwo we czci mamy mieć wielkiey. *OrzList* b4v; *BielKron* 266; *SkarŻyw* 398; Mieli/ práwi/ kiedyś Zydzi we czci mieyfce święte *WujNT* 123, 508, *Philipp* 2/29; *SkarKaz* 40b.

Wyrażenie: »czci godny (a. godzien)« (5): Máią/ mowi/ Chrześcíanie onego Krzyża Pańkiego chwalebna pámiątkę/ ktore [!] [...] Krzyżem zowá: ktory y my wyznawamy że ieft czci nagodnieyfy *WujJud* 52; *ArtKanc* E19; *WujNT* 124, 382 *marg*; *SkarKazSej* 665b.

Szeregi: »bojaźń i część« (4): Przetofz mowić o tym mężu świętym z wietfzłą boiáźnią y czcią/ niźli o innych potrzebá *SkarŻyw* 241.

»część i chwała« (2): Iakoż to przesławny dzień/ wízelakiey czci y chwały godzien *ArtKanc* E19; *WujNT* 124.

»część i powaga« (1): Obácź/ [...] wiakiey czci y powadze bylá łtolicá Rzymfka v łtarych Grekow *SkarJedn* 222.

»część i szanowanie« (1): Ieruzálem mátká nářzá/ mowi Apofťol/ nád wířytki mátki czci y łřánowánia godná. *SkarKazSej* 665b.

a. *Objawy tego uwielbienia; honor Vulg, PolAnt; gloria PolAnt* (49) : Nie bierzmy nabożeńřtwá takowego przed się/ ábychmy ludzie zmářle chwálić mieli. Abowiem [...] nieprágná takowey czci *WujJudConf* 59v.

część czego [=ku czemu] (2): O czci kořciolow świętych *SkarKaz* 456a, 453b.

Zwroty: »część (u)czynić« (6): Ażby tobie połowi Páńkiemu wielkiemu/ Niemiałbych czci wćzynić/ ták iako świętemu. *RejWiz* 179; *WujJud* 49 [2 r.]; *SkarŻyw* 298, 440; Ktorzy teraz niechcá czci przyřtoyney czynić obrázowi Pána Chriřťufowemu; ci fię ná on czas klániác będą obrázowi Antychriřťowemu. *WujNT* 869.

»część wyrządzać; część wyrządzana (a. wyrządzona)« (6; 2) : Koronie cierniowey tześć wyrządzamy dziřiaKrowObr I75v; *SkarŻyw* 546; Wielka tedy ślepotá ieft/ gánić to/ [...] gdy część wyrządzamy rzeczom ábo mieyřcom pewnym *WujNT* 424, 122, 184 [2 r.], 382, Aaaaaa3.

Wyrażenie: »część przystojna, powinna« (1 : 1): *SkarŻyw* 440; y przetoż [ta posługa] ták pilnie w Ewángeliey ieft zálecona: ná przykład ludziom wiernym/ áby część powinná wyrządzali ciáľu Pána Chriřťufowemu/ y ciáľom innych świętych. *WujNT* 184.

Szeregi: »chwała i (a) część« [w tym: kogo, czyja = pochodząca od kogo (7)] [szyk 6 : 2] (8): krolowie ziemřcy/ przynioľá chwałę fwoię y część do onego miáľtá [afferent gloriam suam et honorern in illam]. *Leop Apoc* 21/24 [przekład tego samego tekstu *BibRadz, RejAp* 185, *WujNT*], *Apoc* 21/26; *BibRadz Apoc* 21/24, 26; *RejAp* 185 [2 r.]; *WujNT Apoc* 21/24, 26.

»pokłon i cześć« (1): Násmiewáią fie z nas iáko z báłwochwálcow/ że Krzyżowi ś. pokłon y cześć czy- niemy *WujJud* 49.

Wyrażenia przyimkowe: »ku czci [komu, czemu]« (5): Ku tci małżeństwu świętemu wodę w wino zmienił. *MrowPieś* A4v [*idem ArtKanc* N12: czći]; *KrowObr* I75v [2 r.]; nábrał z łobą y oleykow drogich y prześcieradł y innych ku czći y pogrzebu świętym potrzebnych dośtátkow. *SkarŻyw* 440; *ArtKanc* N12.

»z(e) czcią« [w tym: z wielką czcią (13)] (19): Popowie ich gdy co ciáła Bożego zośtánie [...] po obiedzie y náiadłzy fię/ idą do Cerkwie y ono co zbyło bez vcźciwości/ ábo zmáłą czcią nieprzyśtoynie iedzą. *SkarJedn* 346, 316; co ia fłyżąc y widząc/ wybiegłem przeciw Piotrowi/ ze czcią go przyimuiąc wdom moy *SkarŻyw* 436; Ciáła ich Fłorencyá zacná Páni pobrawfzy/ zwielką czcią pogrzebłá. *SkarŻyw* 553, 363, [407], 441, 463, 473 *margin* (16); *SkarKaz* 386a.

3. Uwielbienie należne Bogu (38) : *BiałKat* 181; Młodość náłżę w grzechách ciężkich márniefmy ftrawili/ bośmy nigdy nic dobrego czći thwey nie czynili *ArtKanc* L8; Gdy Páná náłżego cześć Pogánie y inni niewierni gubią *SkarKaz* 244b, 639a; ábyfmy [...] w práwách náłżych czći świętey twoiey y Kościoła twego ochraniáli *SkarKazSej* 702b, 699a *margin*.

Wyrażenia: »cześć boża (a. boska)« [szyk 10 : 9] (19): Ach iákież dziś ieft ná tę Bożą cześć tárgánie/ Gdy dzyeci złych Krześcijan Páńfkie rośkazánie/ Lekce dziś łobie wáżą *HistLan* F2v; *SkarJedn* ktv; śmierć łobie raczey obierał/ a niźli ná rośfypánie ołtárzow Bożych/ y fkcrocenie czći Bośkiey/ pátrzyć miał. *SkarŻyw* 50; Vżyć fię dał Mąż święty/ dla czći Bożey rozśzerzenia *SkarŻyw* 508, 115, 230, 293, 357, 462, 500, 536; winszuią przy tym wszystkie⁸⁰, coby ku czci bozey Christianitati vtile *ActReg* 168; iáka tám ochroná do czći y chwały Bożey/ do obrony wiáry ś. y kościołow być może? *SkarKazSej* 700a, 682b [2 r.], 698b, 699a [2 r.], 703b.

»cześć Chrystusowa, Chrystusa« [szyk 4 : 2] (5 : 1): Pátrzcie iáko teraz v nas Chryśtułowá cześć z deptána ieft *SkarJedn* 402; Ták fię zdrzewem onym wielce cześć Chryśtułowá wzgóśiá po wżem świecie *SkarŻyw* 397, 71, 306, 518; *SkarKazSej* 682b.

»cześć chrześcijańska« (2): Ták ifz nie bez wielkiego pożytku/ rozśławienia czći Chrześcíańfkiey/ ono drzewo S. tám przemiefzkiwáło. *SkarŻyw* 73, 75 *margin*.

»cześć katolicka« (1): kácerśtwa żeby vřtály á wyfoko fię cześć twoia Bośka y Katholicka podnioflá *SkarŻyw* 115.

»cześć pańska« (1): Po nich wdźięczne potomśtvo w fwey wláśności śiędźie/ V ktorych wáżná cześć páńfka będzie. *KochPs* 102.

Szeregi: »cześć, (i, a) chwała« [szyk 4 : 2] (6): *KlerWes* A; Temu [...] kto cię miłuię: lekczeyřza śmierć niźli opuřczenie czći y chwały twoiey. *SkarKaz* 316a; Dał pan Bóg wiele: da iefcze węcęy. A přędzey zátym, że W. M. chwały czći iego ftrzeżelz, y kościoła S. wedle fwey możności brónifz *GoslCast* 7; *SkarKazSej* 698b, 699a, 700a.

»cześć i prawda« (1): ktorzy mężnie vmieráiąc świádectwo Chryśtułowej czći y práwdzie ie⁸⁰ dáwali *SkarŻyw* 306.

4. Wielkość, moc, wspaniałość; honor *Vulg; gloria* *PolAnt* (93) : *PatKaz* I 13v, 14; S tych fłow ukazuye fya czeřcz narodzenya maryey yřz fzwytálořczy przyrownána *PatKaz* III 87, 87, 98v, 116,

116v; *LubPs* Q4v marg; *KrowObr* 153v, 193v; *WujJudConf* 71; Powagá przed nim oblicznie/ Y cześć ftoi vltáwicznie [*Confessio et pulchritudo in conspectu eius Ps* 95/6] *KochPs* 144, 70, 141; *SkarŻyw* 174, 482; Bącz iż mowi że ci trzey oćiec lyn y duch nie fą iedney czći. *CzechEp* 248 marg, 248, 299; *NiemObr* 117, 123 [2 r.]; *ArtKanc* E7v; *LatHar* 389; *SiebRozmyśl* F4; Ná co [na wniebowstápienie] pátrząc vczniowie oni/ dźiwnie fię wefelili [...] życząc Pánu śwemu tákiedy czći y tákiedy nagrody po oney ták froyey ná krzyżu zelżywości. *SkarKaz* 244a, 244a marg, 458b, 609a.

Zwrot: bibl. [*Hebr* 2/7, 2/9] »czią i chwałą ukoronować, (u)koronowan(y); korona chwały i czci« [szyk zmienny] (8 : 17; 1): Iedennáftá korona ieft chwály ij tzci/ o ktoreé napifáno: Chwałą ij tzcią vkoronowales go mily panie *OpecŻyw* 189; *Leop Hebr* 2/7, 9; *BibRadz Hebr* 2/7, 9; iż człowiek Chriřtus Iezus ieft fynem włáfnym y namileyřzym BOżym/ zá Páná nam y zá głowę dánym/ czią y chwałą od BOgá fámego vkoronowanym *CzechRozm* 176v, A2v, 8v, 12, 12v, 33 (10); *CzechEp* 16, 272, 286, [402]; *CzechEpPORz* **4; *NiemObr* 107, 120; *WujNT* 688, *Hebr* 2/7, 9.

Wyrażenia: »cześć boska« (1): Godny ieft báránek ktory zábity ieft/ áby wziął moc y bořtwo (to ieft cześć Bozką) *SkarKaz* 244a.

»wielka cześć« (6): Y przypáfz miecz możnořci fwoiey ná biodrá fwoie/ á zwielką czią przypadnie tobie ocz fie iedno pokuřifz *RejPs* 67v, 111; *BielKron* 134; *RejPos* 222; Wielka cześć iego: cześć niezmiřzona Niebem niemoże być ogárniona. *KochPs* 70; *SkarKaz* 242b.

Szeregi: »cześć, (i, a) chwała« [szyk 47:1] (48): *OpecŻyw* 189; *RejJóz* C3; *KrowObr* 160; *Leop* 1.*Petr* 4/14; Bo był wziął od Bogá Oycá cześć y chwałę [*Accipens enim a Deo Patre honorem et gloriam*] *BibRadz* 2.*Petr* 1/17; *RejAp* 53, 55v, 156; iż tám iedno Bořtwo/ iedná wřzechmocnořć/ iedná wola/ iedná możnořć/ iedná cześć y chwałá/ ták ná ziemi iáko y ná niebye/ ieft y będye ná wieki wieczne/ Amen. *RejPos* 150v, 206; Ciebie obefřlá wkoło cześć/ y swiętna chwałá [*Confessionem et decorem induisti Ps* 103/1] *KochPs* 154; *CzechEp* 292; *NiemObr* 106, 127, 133; zágrayćie w Cymbały/ Pánu wřzelkię czći y chwály. *ZawJeřt* 17; *LatHar* 260; *WujNT* 278, 324, 1.*Petr* 4/14, *Apoc* 4/11, 5/12. Cf *Zwrot*.

»moc, (i) cześć« [szyk 6 : 1] (7): *BibRadz* *Dan* 7/14; y dał iemu on nawyřřzly moc á cześć/ y kroleřtwo nád wřzelákim pokoleniem *RejPos* [136]; *CzechRozm* 12v; *NiemObr* 105, 134; iż wiecznie z Oycem przebywa/ moc, cześć z Bogiem zá rowne ma *ArtKanc* M12v; *WujNT* *Apoc* 4/11.

»cześć a sřawa« (1): gdyż iedno řłowo [*Alleluja*] nikomu nie przypifuię czći á řławy/ iedno fámemu iemu á wielmożnořci iego: á drugie řłowo [*Amen*] przypifuię mu/ áby fie wřzytko řřtháło wedle woley iego *RejAp* 156.

»cześć i wielmożnořć« [szyk 1 : 1] (2): Gdzye teź przypifuyę pánu Bogu tę cześć y wyelmożnořć/ że on Pan nád pány/ Krol nad krolmi mocny á wyelki *GliczKsiąż* C3v; *LatHar* 507.

»cześć i zacnořć« (1): y o to fię ná nas řráfuią/ gdy tákową cześć y zacnořć/ ktorą pan Chriřtus ma/ wyznawamy *NiemObr* 108.

5. *Szczęřliwořć wieczna* (6) : tey tám czći prágniem/ á fámego fię pieklá boiem *SkarŻyw* 207; W iákiedy czći y w iákim pocźcie táiemnie policzeni bywáią/ ktorzy fię w oczách ludzkich wzgárdzonymi być nie řromáią. *SkarŻyw* 212; *LatHar* 600; káždy tám w oney oyczynie iáko lyn Boży y dźiedzic wřzytkiego onego páńřtwá/ czći y dořtoynořci niewypowiedziáney. *SkarKaz* 637b, 637b [2 r.].

6. *Uszanowanie, poważanie, uznanie; podziw; honor Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Cn; bona existimatio, cultus, latria Mącz; decus Modrz (449)* : Rząd niewieści nie czyni czci. *BierEz* Mv, S; *OpecŻyw* 31; Co się przed nimi kłaniają, Z bojaźni mnodzy działają [...]. Wiedząc, chocia tako mocni, A wszakoż czci niedostojni *BierRozm* 18, 18; *SeklKat* H2; *MurzHist* N4; Bo tá cześć co z nieprawdy á s pochlebftwá roście/ Rownie by Sroká Wronie kłaniała lie proście. *RejWiz* 55v, 44 [2 r.]; *RejPos* 304 marg; Gdzie bogi fwe z rodzicmi w iedną cześć zrownáli. *HistLan* F2v; Ziębnie bo cnotá/ gdy widzi/ áno cześć iey należąca odeymuią od niey *ModrzBaz* 39, 50v; *KochPs* 162; *SkarŻyw* 160; *NiemObr* 151 [2 r.]; siedział w páńfkiéy rádziej/ Co mu wietfzłą cześć nioflo/ niż złoto w pokładzie. *KochFr* 53; *GostGospPon* 169; *GrabowSet* L2v; Oddawaycież tedy wftytkim coście powinni: [...] boiaźn komu boiaźn: cześć komu cześć [*cui honorem, honorem*]. *WujNT Rom* 13/7 [*przekład tego samego tekstu RejWiz* 44, *NiemObr* 151, *WujNT* 789], s. 789 [2 r.]; *CiekPotr* 38; Ach nieftétyfz/ z iákiéyżem ia mátki vrodzona? W iákiéyżem czci od mężá była wywyszona? *GoslCast* 61; áby vrzędy y ftárfzy nálfzy oycowie czcią/ y poftuftenftwem wfelákim vřánowani byli *SkarKazSej* 678a.

cześć kogo [= ku komu] (2): *GórnDworz* Kkv; Cześć bifkupow iáko wielką była. *SkarKazSej* 680a marg; [*cf* *znac.* 1. *HistLan* F2v].

cześć kogo, czego, czyja [= pochodząca od kogo] (5): *WróbŻoIt* Y2; Bogá prósi by wftytkiey Rzeczypořpolitey/ Krześciánfkiey/ iák myfli doftáł czci obfitey *StryjWjaz* B4; Yzali krolowa fyna Krolewfkiego porodiwfzy/ fynowfkiey czci iulf niema? *SkarŻyw* 299, 140; *CzahTr* Fv.

cześć od kogo (7): *BierEz* R4v; *OpecŻyw* 108; vczynił Rzymiánom moc pánowánia á fobie cześć od wftytkich. *BielKron* 103, 40v, 105v; *GórnDworz* Aa4; Wodzili ftárcá onego po mieście/ czci od wftytkich ludzi godne⁸⁰ *SkarŻyw* 273.

cześć u kogo (17): *BielŻyw* 87; *BielKron* 41, 93, 117; *GórnDworz* Cv, Xv; *BudBib Sap* 8/10; *BialKaz* M2; *SkarJedn* 222; Acz Papięstwo rzecz ieft duchowna y vrząd Chryftufow: ále tá cześć v ludzi y przodkowanie ktore znim idzie/ vwieść może *SkarŻyw* 473, 429, 454, 544, 559; *CzechEp* [412]; pátrż/ áby twé fpráwy w domu fye toczyły Porządnie: á dobrą cześć v ludzi mnożyły *ZawJeft* 21; *SkarKaz* 385a.

cześć ku komu (4): Dżiř młodżi náftáli bárzo mowni/ y wftydu á czci ku ftárfzym málo pokázuiący *SkarKaz* 42b, 43b [2 r.]; Stáropolfka cześć ku krolom. *SkarKazSej* 693b marg.

W przeciwstawieniu: »cześć ... potwarz« (4): miáfto czci potwarzą oddawa. *BudBib Eccli* 29/9.

W funkcji równoważnika zdania optatywnego [komu] (7): fwiebodnemu cześć, á zdrayczom řmierć *BielŻyw* 25; Chwałá y cześć káždemu ktory dobrze czyni [*bibl. Rom* 2/20] *WujJud* 53v [*przekład tego samego tekstu* (5)] *BudNT Rom* 2/10; *ModrzBaz* 59; *WujNT* 16, *Rom* 2/10; *SkarKaz* 350a.

Fraza: »[komu] niechaj będzie cześć« (1): Wam niechaj będzie cześć/ ktorzy wiernie wierzycie Pánu řwemu *RejPos* 53v.

Zwroty: »w (wielkiej) czci, z czcią być« [w *tym*: u kogo (10), od kogo (2); w czci i (po)wadze (8)] = być szanowanym [szyk zmienny] (18 : 1); *BielŻyw* 87; <A z iáką)lz telż czcią ná fwiecie byli >(Ktorzy) iedno w cnotách lie czwiczyli *RejRozpr* K2v; widząc Moizęfzá w wielkiej czci być od wftytkich/ poruřzony zazdrofcia/ podwiold lud pořpolity na Moizęfzá *BielKron* 40v, 41, 70, 93, 105v, 117; iáko náuká lámá/ thák ci ludzie/ kthorzy lie nią paráią/ fą v mnie w wielkiej czci/ y powadze *GórnDworz*

Cv, Xv; *RejPos* 303; Sługi kościelne we czci być mają. *BiałKat* 363v marg; *BiałKaz* M2; *ModrzBaz* 7, 57; *SkarŻyw* 429, 454; *RybGęśli* D4; *WujNT* 628.

»czci dosta(wa)ć, otrzymać cześć« [szyk zmienny] (4 : 3): *BierEz* G; *KuczbKat* 425; Ci wzyfscy zá żywotá fwego otrzymáli cześć [gloriam adepti sunt Vulg] *BudBib Eccli* 44/7, *Sap* 8/10; *StryjWjaz* B4; *ModrzBaz* 58v; każdy czci doftanie/ Kto nań przysięga. *KochPs* 90.

»cześć mieć« [w tym: od kogo (2), u kogo (2), czyją (1) = być szanowanym [szyk zmienny] (12): Szczuká [...] Wzytkim rybom pánowála/ A od nich cześć wielką miałá. *BierEz* R4v, E4; A tak namęczywfyf sie go/ poganom go w ręce dali/ aby s tego czeftz od ludzi mieli/ iżby onij byli ludzie miłofciwi *OpecŻyw* 108; *MurzNT Ioann* 4/44; *Mącz* 203b; fładby Krol Iego M. cześć/ á narod Polfki fławę/ v poftrotnnych miał ludzi *GórnDworz* B7; *HistRzym* 21; *SkarŻyw* 299, 559; *CzechEp* [412]; Abowiem fámże Iefus świadczył/ iż Prorok w oyczyźnie fwey czci nie ma [honorem non habet] *WujNT Ioann* 4/44 [przekład tego samego tekstu *MurzNT*], *Hebr* 3/3.

»we czci mieć« =szanować [szyk zmienny] (17): *BierEz* A2v; *LibLeg* 11/187v; *SeklKat* H; *MurzHist* K2; *BibRadz Lev* 19 arg; Nietelko w tey mierze białęłowy od w. m. krzywdę ćirpiá/ ále y męfczcyzni/ ktorzy one we czci mają *GórnDworz* Vv, K5v, Gg, li2v, Kk5v, Mm2; *HistRzym* 40, 112; *PaprPan* T3v; Miei we czci Oycá y Mátkę *ArtKanc* M4; *GórnRozm* D4; któremu oni pod przysięgą powinne poftufzeńftwo czynić/ y iego we czci mieć będą winni. *SarnStat* 203.

»cześć zachować; ma być cześć zachowana [komu]« (2; 1): *HistLan* F2v; przyięgáli przes Bogá y Cefárfki Maiefat [...] ktoremu ma być wiará y cześć/ y chuc ferdeczna záchowána *BielSpr* 11v; *CzahTr* Fv.

»czci żadać« (1): ym mniey [Kato] czci żadał, thym sie go więcey przydzierzała. *BielŻyw* 125.

Wyrażenia: »czci godny (a. godzien)« [w tym: od kogo (1); czci i chwały (3), czci i powagi (4), czci i powagi (1), czci i poważania (1), czci i sławy (1), czci i wiary (1); oba człony wyrażenia w bezpośrednim sąsiedztwie (24)] = *venerabilis Mącz*, *Calep*; *venerandus Calag*, *Calep*; *honore dignus Vulg*; *honorabilis Mącz*; *augustus*, *reverendus*, *verendus Calep* [szyk 18 : 12] (30): *FalZioł* IV 54b; żadneies czci niegodny, aniż sie mnie rownać możefz *BielŻyw* 151, 85; áby iego pámięć namnieyfa niezoftałá/ iáko niegodnego ćci y fławy *BielKron* 205, 275, 352v; lauream adeptus est et lauream meruit, Vkoronowan yeft/ godzien czci y chwały. *Mącz* 186a, 157d, 479d; *GórnDworz* D5v, D7v; *HistLan* E3v; Piłanie twoiego czci godnego bráterftwá dofzło nas *SkarJedn* 245, 289; Ehrwirdig. Cci godny/ et poważny. *Venerandus. Calag* 146a; A Ephrem obroćiwfyf fie do niey/ z oną nabożną y czci godną poftawą y ofobą/ rzecze *SkarŻyw* 118, 107, 273, 299, 318, 595; *GórnRozm* E4v; Augustus – Święty, czcy godny, pełny godnofzczy. *Calep* 115b, 921b, 1109a [2 r.], [1112]b; SŁudzy ktorzykolwiek fą pod iármem/ niech rozumieią pány fwe godne być wfzelákiey czci *WujNT* 1.Tim 6/1; *SkarKaz* 158b; *GosłCast* 73.

»powinna, przystojna cześć« [szyk 3 : 1] (3 : 4): *HistLan* F2v; ktorym z ofobná káždemu ieftefmy przyftoyną cześć powinni. *KuczbKat* 305; y ludzie prawdziwie náukámi fie báwiący/ wpowinney czci niebędá ofzukáni. *ModrzBaz* 135; *SkarKaz* 43b.

Szeregi: »cześć, (i, a) chwała« [szyk 13 : 4] (17): *RejPs* 90v; *KwiatKsiąż* E2; *Mącz* 111a, 185b, 186a, 203b; gdyż fláchectwo ieft/ iáko rofpalona pochodnia/ ktora [...] zápała ku cnocie/ ták boiáźnią

nieślawy/ iáko też nadzieią czci/ a chwały. *GórnDworz* Dv, D5v, D7v, Kk4v; *HistRzym* 21; *WujJud* 53v; człowiekowi też tedy wywyższonemu/ cześć y chwała należy. *NiemObr* 120; *ZawJeft* 27; *WujNT* 16, *Rom* 2/10; *SkarKaz* 350a.

»cześć abo dostojność« (2): Bo owo czapki zdeymowanie/ kłanianie/ z drogi wstępowanie/ niemoże być włafnym imieniem czci ábo doftoynośći názvano/ ále ráczey fą nieiákie znáki czci ábo doftoynośći *ModrzBaz* 40, 40.

»cześć a pochwała« (2): *BielKron* 112; á co moze być gániebnieyżzego/ iáko kłamliwą gębą złupić pocźciwą białągłowę z dobrej śławy [...]? iefzcze zá iáką przyczyną/ zá thą/ kthora by iey tym wietřzą iefzcze cześć/ á pochwałę od ludzi przynieść miałá: to ieft/ iż fie cznotliwe iey fercze ná złą drogę náwieść nie dáło. *GórnDworz* Aa4.

»cześć i podwyższenie« (1): á iáko z krolow cześć wřzytká y podwyższenie/ ná ich dobre iáko z głowy ná członki/ fpywáło. *SkarKazSej* 692a.

»cześć, (i, a) powaga (a. powaźenie)« [szyk 15: 1] (16): Abi yey mczi wthey czczy y powadze myely yako ná ftan yey mczi przifthoy *LibLeg* 11/187v; *BielKron* 41, 105v, 117, 181v; Nunquam nisi honorificentissime Pompeium appellat, Nigdy o niem nie mówi yedno s wielką czcią á powagą. *Mącz* 157d, 111a, 479a, d; *GórnDworz* Cv, Ii2v, Mm2; *RejPos* 303; *BiałKaz* M2; *SkarŻyw* 559; Ponieważ człowiek [...] czci ieft y powaźenia godny/ [...] przeto płácon nie ma byđż żadnem ná świecie złotem. *GórnRozm* E4v.

»cześć, (i, a) sława (a. sławność)« [szyk 9 : 4] (13) : *BielKron* 70, 205; áby nie był złupion z oney prawdziwey zapłaty/ to ieft/ ze czci/ á ze śławy/ ktora s pocźciwego potu płynie. *GórnDworz* D7; *BudNT Rom* 2/10; *ModrzBaz* 57, 58v, 59; A iż była wielkiey v ludzi śławy á czci y náwiedzania zacnych ořob [...]: o to fię frałowáła/ iż ią ludzie ták bárzo łobie ważyli. *SkarŻyw* 140; *CzechEp* [412]; *GostGosp* 155; nie máłż wątpliwośći/ By w kim cnotá miałá wiść bez czci y ślawności. *RybGęřli* D3v; *SkarKaz* 579b; *GostCast* 7.

»cześć i waga« (1): tedy przedię tych ktorym zayrzemy/ w tákiey czci y wadze być nierádzi widzimy/ w iákiey fámi ieftelmy. *ModrzBaz* 7.

»cześć, (i) wiara« [szyk 2 : 1] (3): *BielKron* 352v; *BielSpr* 11v; Tegoź łobie po Bogu naprzod wwaźaycie/ A iemu fwą cześć wiáre mocno záchowaycie. *CzahTr* Fv.

Wyrażenie przyimkowe: »beze, krom czci« = *ignobilis, sine honore Vulg; inhonoratus PolAnt* (4 : 1): Nie ieft krom tci prorok/ wyiáwřzy woiczyznie fwoiei *MurzNT Mar* 6/4 [przekład tego samego tekstu *WujNT*; cf *WujNT Matth* 13/57]; Znáczna theź rzecz iefth z żydów: którzy [...] fą tu tułáczmi y bezeczci ná świecie *BiałKat* 168v; My głupi dla Chriřtuřá; á wy rořtropni w Chriřtuřie. myřmy fłábi/ á wy mocni: wy zacni/ á my beze czci [*ignobiles*]. *WujNT 1.Cor* 4/10, *Matth* 13/57, *Mar* 6/4.

a. *Widome oznaki, dowody uszanowania; uczczenie; wyróżnienie; uroczystość na czyjś cześć; gloria Vulg, PolAnt, Mącz; honor Vulg, Mącz, Modrz; triumphus BartBydg; honorificentia Cn* (259) : *Triumphus, czescz BartBydg* 163; *BierRozm* 18; ysz przodkowie naschi [...] do wyelkiego {xyedza Wytolta} y do wyelkiego Czazymierza [...] wgořtzyne przyeřdzaly. y wyelykye czczy y lařky wydaly. *LibLeg* 10/95; *HistAl* L6; Woienne Práwo/ ieft obyczay řtoczenia walki [...]/ řtopnie dořtoieńřtwá/ czeřć/ iáko gdy Koroná albo Láncuch złoty bywa dany *GroicPorz* a3; *Leop Luc* 14/10; *BibRadz* II

12b marg; także [papież Jan ósmy niewiasta] potym bez żadney czci pochowaná *BielKron* 171v, 42v, 115, 124v; *GórnDworz* R2v; Ale iż między ludźmi tak rozumiemy/ że ten ma wziętą część który ná prawey łronie ieft poładzon *KuczKat* 55; mowmy iáką nagrodą y częcią/ tak Miłtrzowie/ iáko wczniowie w náukách máią być zátrzymáni. *ModrzBaz* 131, 40 [2 r.], 51, 206, 310 marg; *KochPieś* 50; ponieważ część prawdziwa ieft to/ kiedy człowiekowi iákiému dobrému zá cnotę iego [...] dádzą nagrodę iáką *OrzJan* 44, 44 [2 r.], 50; *KołakCath* C3v; *WujNT* 16, 440, 456.

część komu (22): Wziętaby część była pánie Kołtká Dworney pániey/ kiedy byś ią w. m. thák wyfoko wyniołł/ iżby z dworzáninem dołtoinością porównác mogła *GórnDworz* Kk2. Cf *część komu u kogo*, *Wyrażenia przyimkowe*.

część komu u kogo (2): za to tesch nyebedzie y v m ny yedna czełcz tam v Czeflarza Thvr. za the robothe *LibLeg* 10/123; *Leop Esth* 8/16.

Fraza: »czołem za część« [formuła pożegnalna lub dziękczynna] (3): A tak pánie czołem zá czełć Bo iufz wieczor iufz tefz čás iefć *RejRozpr* Kv; *Mącz* 203b; Iuż czołem zá część łczęścié/ dáléy cię nie czekam *PudłFr* 15.

Zwroty: »we czci [u kogo] być« [szyk zmienny] (2): záłtał krolá w Wilnie y był v niego w wielkíey czći *BielKron* 436; *SkarKazSej* 680a.

»[komu] część dawać; część ma być dawana« (8; 2): Czełć ma być dawána miłtrzowi *March*¹ A3v [idem *March*³ V2v]; *OpecŻyw* 71v; *March*³ V2v; *BielKom* A3; iefth lám przed páłacem ieden człowiek/ kthoremu fie wżylcy kłániáią y część dawáią *HistRzym* 46; *BudBib Prov* 26/8; *SkarJedn* 117; zgánił to: iłz liłtom Książęcym część/ ktora fię Bofkíey równála/ dawáli. *SkarŻyw* 462, 88, 241.

»[kogo] mieć w część« [szyk zmienny] (3): *BierEz* P2; Prołfe ráczył mie wzdy miécz wczefć Bom był Pałterz trzody twoiey *RejKup* bb4v; *BielKom* A3v.

»mieć się w część« = *zachowywać się z godnością* (1): mieyże fię w część y ty Byś nie był bity. *KlonFlis* F.

»część otrzymać, czci dostać« (2 : 1): Pan Bog [...] Dwu w nierówną walkę łpráwił: By fie łługá z Pánem wlpierał/ Ktoryby część otrzymác miał *BierEz* E4v; *HistAl* D7v; Meritum adeptus est honorem, Powinny czci dołtał. *Mącz* 217d.

»za część poczytać, mieć, wziąć« [szyk zmienny] (1 : 1 : 1): żon miał kilka łet/ do ktorych Káplani iego wolny máią przyłtęp/ máiąc to łobie zá wielką część. *BielKron* 453v; gdyż fię czełto będąc żywymy wzbroi okazowali/ tedy też to zaczełć łobie niemałą poczytali/ gdy wníey wgrob włózeni bywali. *KwiatKsiąż* N3; *SkarŻyw* 115.

»[komu] część spráwić« (4): A iż ią Lwicą zwáli/ tę iey część łpráwiono/ Lwicę potym ku iey czći złotą połtáwiono. *RejZwierz* 15v.

»[komu] część (u)czynić, (u)działác« = *adorare Vulg* [szyk zmienny] (14 : 3): *MetrKor* 31/621; Zá to iemu dziękowáli/ Przyłtępuiąc oblápiáli [...] Nawyżłzá mu część działáiąc. *BierEz* F2v, Qv; gdy łe)zusa przed wiétnicę ku Pilatowi przywiedli/ pororce mu fie łklaniały czełtz iemu czynily *OpecŻyw* [123]v, 108v, 121, 181v; *BielŻyw* 27; *Leop* 1.Reg 25/23; *BiałKat* 356; *HistLan* E3v; *KuczKat* 305 marg; *StryjWjaz* B; *SkarŻyw* 292, 304; Ia łczęścié tak łzácuię/ że wćiwym cnotom Czynień część wziętą/ niźli bogátym klinotom. *KochFr* 104; *ArtKanc* D12.

»cześć wyrządzać (a. wyrządzić); cześć wyrządzana; czci wyrządzanie« [w tym: komu, czemu (19)] = *decorare, habere a. perhibere honorem, honestare, honorare, honore afficere a. dignare a. facere, venerari, dignatio, dignitas, veneratio* *Mącz* [szyk zmienny] (21; 5; 3): *GliczKsiąż* N7v; będziez wyrządzał cześć matce swojej *Leop Tob* 4/3, *Esth* 1/20; *BielKron* 453; *KwiatKsiąż* Nv; Rzymianie [...] za najpierwsze a najznámienitsze czci wyrządzanie pocztáli/ *Triumph* hetmański *Mącz* 466a, 69b, 79d, 89a [2 r.], 151a, c (15); *WujJud* 48v; *ModrzBaz* 2v, 68; każdy się dotykać jego chciał/ cześć mu wielką wyrządzaiąc *SkarŻyw* 30; *StryjKron* 762; *WerKaz* 287; *WujNT* 440, *Act* 28/10; *SarnStat* 310.

Wyrażenia: »godny (a. godzien) czci, dostojen ci« (2 : 1): *Godzien* Ezop czci takowej/ By go wypuścił z niewoley. *BierEz* E4v; Ta to która za nimi idzie [...] słachetnieysza iest/ ale ta która naprzod idzie nie iest tey ci dostoyná. *HistRzym* 18v; *WujJud* 48v.

peryfr. »ostatnia cześć« = *pogrzeb* (1) : skoro Narimuntowi wielkiemu Xiędzu swojemu Pánowie y Bojárze Litewcy/ y Zmodźlcy oftátnią cześć y posługę pogrzebu ná zgliskach Wilnienskich odpráwili *StryjKron* 360.

»powinna (a. powinowata), przystojna, godna, własna cześć« [szyk 9 : 2] (6 : 3 : 1 : 1): tego się boię/ Iż za wielką dobroć twoię: *Godney* ci czci nie wdziałam *BierEz* Qv; Co wślytko za tem sło/ że się godzi [...] / aby nauczycyelow a ludziom wczonym słufna a powinowata cześć była wyrządzoną od káždego oycá *GliczKsiąż* N7v; *KwiatKsiąż* Nv; *Mącz* 217d; A Abdyałz to widząc/ ná oblicze wleğł *Pocźciwość* wyrządzaiąc/ mężowi świętemu/ (Iákoż iednák przyłtoi/ włafna cześć káždemu) *HistHel* B3v; *StryjWjaz* B; bo gdy z zacnymi y wczciwymi pániami/ cześć im powinna czyniąc/ ochotnie y wesoło rozmawiał: nigdy iáka która była ná twarzy/ niewiedział. *SkarŻyw* 292, 304; *StryjKron* 762; iż *Korneliusz* chciał *Piotrowi* cześć iemu przyłtoyną wyrządzić *WujNT* 440; *SarnStat* 310.

»proźna cześć« (1): on żeby oney proźney czci y niepokoju wśzedł/ słup sobie wyfoko pośtáwił *SkarŻyw* 30.

»cześć świętska« (1) : *Iezus* miły będątz łám ná oné górze/ itál blisko świtaniá ná modlitwie/ zniknąwśly od czcij świetłkié. *OpecŻyw* 53v.

Szeregi: »cześć i chwałá« (8): Cześć y chwałá ma być wyrządzaná káždemu dobrze czyniącemu? *WujJud* 48v. *Cf Wyrażenia przyimkowe.*

»cześć a podciwość« (2): *Veneratio, Czczenie/ czci a podciwości* wyrządzanie. *Mącz* 479d. *Cf Wyrażenia przyimkowe.*

Wyrażenia przyimkowe: »dla czci [kogo, czego]« (2): *PatKaz I* 14; *Swiadkiem* wypráwy ná przyięcie jego, *Stroynie* spráwiáne dla czci krolá łwego. *KlonKr* F3.

»ku czci« (34): *HE*nrik gdy za żywotá sýná koronował/ *Ku* czci s pirwizą potráwą/ k słołu przyślugował. *RejZwierz* 21 v.

~ *ku czci kogo, czego, czyjej* (14): *March¹Wiet* A2 [2 r.]; *Przeto* zdała mi się rzecz słufna czo oney miało być to przypífać *ku* czci wálzey P M. y owízem *ku* czci wálzey małzonki. *WróbŻółtGlab* A3v, A3; *RejZwierz* 15v; *BielKron* 156v; *Epithalamium*, [...] *Wierze* *ku* czci wélela cziyego wczinione. *Mącz* 107a, 45d, 144a; *GórnDworz* Dd5; *RejZwierz* 195; *Calep* 366b; *WujNT* 869.

ku czci komu, czemu [w tym: komu *ku* czci (3)] (18): *Ku* czci sławnej a szlachetnej osobie *Wielmoźnemu* *Panu Jeronimowi* z Łaska *RejŁas* 1; *RejJóz* M6; *Przeto* *Poetowie* zmyłlili/ iż on

napirwey [...] ogień s kámieniá wkrzofác wkazał y pierścienie nošić ná czwartym pálcu ku czći ferdeczney žyle. *BielKron* 23v; Ovatio, Rádošć s wefelim y wykrzykáníem Hetmanowi ku czćy *Mącz* 271c; Tumulus honorarius, Próżny/ czczy grób/ który tylko ná pámiątke ku czći komu wyftáwiony yeft. *Mącz* 468c, 106b, 134c, 186b, 274a, 363c, 475a; *OrzQuin* Mv; *RejZwierc* 35v; *RybWit* C2v. Cf *Zwrot*.

ku czci kogo a. komu (1): około ktorego flupá Rycerštwo rozmáite gry fpráwiáło ku czći a chwale krolowey *BielKron* 158v.

Zwrot: »ku czci być [komu]« (4): Liberaliter servire, Służąc ku czćy być pánu fwemu. *Mącz* 191a, 157c, 269c; *GórnDworz* P7.

Szeregi: »ku czci a (i) (ku) chwale« (5): *March¹Wiet* A2; *BielKron* 158v; Laudem gloriamque alicuius versibus seu carmine celebrare, Ku czći á chwale cziey wirfze nieyákíe fpifác. *Mącz* 45d, 186b; *OrzQuin* Mv.

»ku czci i ku hańbie« (1): Te ktore thu były tu [!] czći/ y ku hánbie białychgłow/ nád miárę flowá/ ták nápełniły wśzy káżdęgo/ iż ták nic iuż więcey wnišć by nie mogło *GórnDworz* Dd5.

»ku czci a poczcíwošći« (1): Ornamento suis esse, Ku czćy á poczcíwošćy być przyjacielóm fwym. *Mącz* 269c.

»ku czci i ku pośludze« (1): Służká áby teź wždy záwždy był [...] nie wřzeteczny/ ále coćby fie *et ad forum et ad corum* [...] przygodził/ to ieft/ tobye ku czći y ku pośludze tákże *RejZwierc* 35v.

»ku czci a (ku) sławie« (2): *March¹Wiet* A2; Pięknie było káždemu pánu w tey flawney Koronie/ gdy ludzie poćciwi s chući á z miłošći około fie ich wieřzáli/ ku czći á ku flawie ich *RejZwierc* 195. ~

»na czešć« = *in honorem* *PolAnt* (5): W wielkim lepak domu nie iedno fą naczyńia złote y frebrne/ ále y drewniáne/ y gliniáne/ á one iednák ná czešć/ á te ná nie czešć. *BudNT* 2. *Tim* 2/20, 2. *Tim* 2/21.

~ *na czešć kogo* (2): gdzie dzis iefth miałtho Auguřta [...] na czeřcz Ceřarza Auguřta zbudowane. *MiechGlab* 44; *BielKron* 266v.

na czešć komu (1): nátychmiałt fpráwili flup krolowski s kámieniá czárneho ná czeřć Anektánábowi *HistAl* A2v. ~

»z (wielką) czcią« (25): *OpecŻyw* 72; *BielKron* 42v; gdy mu řam Papielř ná głowę Infulę kładł/ z wielką czcią y poniženim złożył ią z głowy *SkarŻyw* 462, 212, 298, 391, 473.

~ *Zwrot*: »z(e) czcią przyjąć, przyjęty« [*szyk zmienny*] (8 : 6): *OpecŻyw* 31, 73v; Iako Zydowie przez obíawienie Anielfkie z wielką ccią przyjęli Alexandra. *HistAl* Cv; *BielKron* 191v, 229v; *SkarJedn* 137, 321; Przyjęty ieft zwielką czcią od Boleřłáwá *SkarŻyw* 355, 171, 335, 348, 357, 487; *ArtKanc* E5v.

Wyrażenie: »ze czcią naszą« = *z honorami należnymi przedstawicielom króla* (2): wczim Com^miffarze náfchi nyechai fporny nyebenda Bandzieli ym myeřcze wyedlye zwiczayv y zachowanya oznaymyono Na ktorebi beřpiecznye ze czcziam náfcham yachacz mogly *LibLeg* 11/13 1v, 11/161v.

Szereg: »z czcią i chwałą« (2): acźkoli ř taką czcią ij chwałą prowadzili go a wřfakoź fie s tego niechelpil *OpecŻyw* 72; *WujNT przedm* 38. ~

Iron. (5): A to w niwecz řec gębę/ ná krzyź pokryřláią/ Alboć wzory ná twarzy/ páznokty zdzyřáią. [...] lecz s tey czći/ bárzo bolą kořci. *RejZwierc* 122v; *RejAp* 139; ô piękna czeřć: y řyczyřby řobie

kondicieiéy tákiéy/ w którój zwyćiężcá tym lámym różny ieft od zwyćiężonégó/ mężny od fłábégó/ że świétnieyfzym niewolnikiem ieft? *OrzJan* 44, 44.

Zwrot: »na czci bywać« (1): Iuż wiedz iże ten Ożgá miedzy kołpaczniki/ Mężnie fzáblá okłáda bá y wiáże łyki. Aczći y lám też v nich ná tákiy czći bywa/ Czáfem fobie nie kmyflney rofkofzy vżywa. *PaprPan* Bbv.

α. *Wyróżnienie przez Boga (18)* : Luciper [...] poznał naturą czlouyeczą przyycz ktey czczy yfz fyą myała złączycz zbogyem *PatKaz III* 98; Pifarz líftu do Hebreow/ nie z Bogiem też lámym ále z ánioły człówieká przypodobywa w zacności y cíi ktorą ma od Bogá. *CzechRozm* 52; Ręká męczenniká/ która wiele pifała ku chwale Bożey/ P. Bog ofobną czcią obdárzył. *SkarŻyw* 47 marg, 47.

Zwrot: bibl. [Ps 48/20] »w (wielkiej) czci być« [szyk zmienny] (8): *MrowPieś* A3v; *LubPs* N2 [2 r.], N2v; nie zrozumiał gdy we tćy był/ fobie y wífem zlie vczynił. *SeklPieś* 19; Człówiek gdy ieft we cíi [*Homo in honore*] nie rozumie/ á podobien ieft bydłétom ktore giną. *BibRadz Ps* 48/21; *ArtKanc* L7v, N11.

Szeregi: »cześć, (a) chwała« (2): *RejPs* 30; A ná wífemesé fían yego tu zacnye przełożyl/ Wyelką czczyą zacną chwałą yegoś przychédóżył *LubPs* C.

»cześć i łaska« (2): Gdyż Pan Bog miłofierdzye y prawdę miłuye/ Cześć y łáfkę wyernym fwym yáko Pan dáruye [*gratiam et gloriam dabit Dominus Ps* 83/12] *LubPs* S6v; *WujNT* 262.

Wyrażenie przyimkowe: »[komu] ku czci« (2): Gdym fobie Stworzył Człówieka Iákam Láfke nadnjm ziawił Zemnu [!] wífytko ku czczy fprawil. *RejKup* y8v; *MurzNT* 103v.

β. *Staranie się o czyjeś potrzeby doczesne, należyte zaopatrywanie w środki do życia (hebraizm w Biblii); honor Vulg [w tym 15 r. 1.Tim 5/17 i nawiązania do tego wersetu] (17)* : *BiałKat* 363v [3 r.]; nie we czći iákíey ku nápełnieniu ciáła (*marg*) To ieft, nie karmiac ciáła fwego do fytości. Hebráifm. (–) *WujNT Col* 2/23, 1.*Cor* 12/24; Iednę cześć daymy/ wedle Apóftoła złym/ a dwie dobry^m. *SkarKaz* 611b.

Wyrażenie: »czci godny« [szyk 9 : 2] (11): *SeklWyzn* f3v; *SeklKat* Hv; *KromRozm III* K4v [3 r.]; *KrowObr* 126v; *BiałKat* 363v; *RejPosRozpr* [c]2v; Káplani ktorzy fię w przełożeníftwie fwym dobrze fprawuią/ niech będą miáni godnymi dwoiákíey czći (*marg*) dwoiákíego opátrzenia. Heb. (–) *WujNT* 1.Tim 5/17, 1.Tim 5 arg, Bbbbbbb3v.

γ. *Uczta, poczęstunek, okazałe przyjęcie, uroczyste podejmowanie gościa; coena Mącz; convivium Modrz (43)* : Ięlá myfzy wieśney prośić. Aby v niey ná czći byłá *BierEz* M3v; *RejFóz* O3v; *RejFig* B; *BielKron* 217v; Reus ambitus, Obzáłowány przed fadem/ że przes vpominki czći/ zábiegánie y dary yáką doftoyność y vrząd chciał ośięgnąć. *Mącz* 354d, 311d; *ModrzBaz* 124; *SkarŻyw* 152; fą się tak przed prawem nafzym zezwolili, pa^{nv} czelć czynić fpołecznie, fkladaiąc fię na piwo, ktore vmyflili klodą na przyiazd pana fwego wyftawiac. *ZapKościér* 1580/11; Bo tám wfzytká czesć byłá mléko z świnią nogą. *KochFr* 99; *ActReg* 83; Phiditia – Czelcz przyaczielska. *Calep* 799b; POPIEL WTOry/ tákiłz też/ od Myfzy ziedżiony: Ze Stryie ná czći potruł *KlonKr wstęp* A2v; iáko nie życzę Tego ábyś miał ná cześć ytráćć tę wiofkę; Ták áni też ná połag *CiekPotr* 52.

Fraza:»czołem za cześć« [formuła podziękowania za ucztę] (1): CZołem zá cześć/ láfkawy moy pánie fáfiedzie: Boże nieday v ciebie bywáć ná bieśiedzie *KochPieś* 20.

Zwroty: »cześć sprawiać, wyrządzać« (3 : 2): Coenam reponere, Cześć zá cześć wyrządzać/ oddać. *Mącz* 311d, 201c; *BielSat* Hv; *BielSen* 19; krol Agátocles gdy fwoim część [!] fpráwiał/ Miedzy złote naczynie záfwsze glinę ftáwiał *SzarzRyt* D3.

»(za)prosić, wezwac (a. wzywać) na cześć« [szyk zmienny] (13 : 4): *GlabGad* N8v; *BielKom* G3v; *BibRadz Esth* 5 arg; A gdy było ná fwięto fwego národzenia/ prosił gości do fiebie ná cześć *BielKron* 137v, 21, 59v, 63v, 85, 115 [2 r.] (11); Coena igitur recta, Záfwołána vczta gdy królowie xiążęta/ álbo známienići pánowie do fwego dworu ná cześć wzywáyą. *Mącz* 348d; *StryjKron* 125; *KochFr* 23.

Szeregi: »cześć a (albo) biesiada« [szyk 1 : 1] (2): Asymbolus, [...] Wolny á wyyęty od skłádania pieniędzy ná yáką biefiadę/ álbo cześć. *Mącz* 18c, 280d.

»cześć a czestowanie« (1): Odit populus Romanus privatam luxuriam, [...] Lud Rzimski ma w nienawiścy hojne czći á czeftówána domowe *Mącz* 201c.

»cześć, kołacyja« (1): vdáli fie ná rofkołzy świeckie/ ná igrzyfká/ fprofne/ ná czći/ kołácye/ gofpodárftwá/ máfzkáry/ gámrácye. *BielSpr* 3v.

W przen (1) : Ani mi fmákoválá cześć krolá złego páná *LubPs* hh5v.

Przen: *Wypoczynek, próżnowanie* (1) : Hyberno, dicuntur milites. Zymie ná czći yeftem przez žymę. *Mącz* 160a.

b. *W odniesieniu do wartości moralnych i materialnych: uznanie wartości, wysoka ocena społeczna; honor* *PolAnt, Modrz, Cn; gloria Vulg* (24) : *BudNT* 1.Thess 4/4; Gdyż cześć tylko cnoćie á godności powinny wełnie przypifowác/ á fzáty fwoie/ więcey niż lámych siebie zdobić chcą. *ModrzBaz* 50, 132.

Zwroty: »być we czci« [w tym: u kogo (3)] [szyk zmienny] (8): nauka fpiewania [...] w wielkiej niekiedy zacności á cći v Grekow była *KwiatKsiąż* I2v; Było theż v nas pirwey we czći to ćwiczenie/ zá pály chodzić *GórnDworz* E2, D3v; *ModrzBaz* 44v; A ieflic połfugowanie śmierći literámi wyrażone ná kámieniách/ było we czći: [...] iákoż nie dáfeko więcey połfugowanie ducha we czći będzie? *WujNT* 2.Cor 3/7–8, 2.Cor 3/9 [2 r.].

»we czci mieć, miany« [szyk zmienny] (3 : 1): Bieğłość w práwiech [...] w wielkiej czći wfzędzie bywa miana *KwiatKsiąż* I4v; *GórnDworz* H; Ale skoro bogáctwá we czći [...] poczęli mieć/ zá rázem fię prawdziwa zacność w pychę/ á wolność w rofpuftę obrociłá. *ModrzBaz* 51v; *SkarKazSej* 692a.

»z(e) czcią uży(wa)ć« [szyk zmienny] (4): *RejWiz* 104v; Ten wyliczał rofkołzy/ iákich człowiek flawny/ Tu ma ze czcią vzywác/ á fwego żywotá/ Vżyć z nadobną flawą *RejZwierz* 134; iákoby poddáni/ czáfu pokoiu pocźciwie nábytego/ żyli we wfzelákim befpieczęńftwie: vzywáiac ze czcią tego końcá pracz fwoich/ ktory iefť dobra mył/ á odpoczywáne. *GórnDworz* Hh; *RejZwierz* 224v.

Wyrażenie: »czci godny« [szyk 2 : 2] (4): *Palmarium* [...] quod scilicet palma dignum est, To co sławy czcy y chwały godno yeft. *Mącz* 274a; *GórnDworz* G8v; *SkarŻyw* 71; Gdyłz prawda Páni święta godna też czći záfwdy. *CzahTr* C4v.

Szeregi: »(sława) cześć i chwała« (2): *Mącz* 274a; ktore vczynki s fiebie láme/ godne fá czći i chwały *GórnDworz* G8v.

»cześć i waga« (2): złoto w wielkiej czci y w wadze, *FalZioł* IV 52b; *ModrzBaz* 44v.

7. *Sława, rozgłos; gloria, palma* *Mącz; honor JanStat* (57) : Drugi rzekł [po śmierci Aleksandra], o mężu czći przewielkiej, iakos wnet iako ptak połapion. *BielŻyw* 164; *RejRozpr* D3v; *LubPs*

E4v; iż [...] Idzye s pocźciwych Książąt/ narodu Słuckiego. Ktorzy ząwždy wielką cześć/ pánłtwu Litewłkiemu/ Czynili *RejZwierz* 91; tego oná [*rzeczpospolita*] ma v siebie zá godnego łobie/ który iey dobrze czyni/ mnożąc cześć y pożytek iey. *OrzRozm* P2v; Iełliby też chciał [*król Ferdynand*] co gwałtem łemną pocźynác/ co zá cześć otrzyma/ gdy dziecię w pieluchách rołkwieli/ albo łie na wdowi łtan wezbroię vbierze. *BielKron* 311, 62, 332; *OrzQuin* Q3, R3; bywa to niemal ząwždy/ iż w bitwie/ ábo ná tych mieyłcach/ gdzie ludzie czći dołstawiają/ łłáchć łobie łepiey pocźyna [...] niź niełłáchć. *GórnDworz* Dv, Ii7v; *HistRzym* 22v; Tákiemi igrámi żołnierze [...] chęcią łławy bęđą pobudzeni do powinności cześć przynołżących [*excitabuntur ad decus et officium*] *ModrzBaz* 118; Bych cię z drogięgo mármoru połławił/ [...] Iełcze bych cię czći trwałéy nienabáwił. *KochFr* 38; łwemu imieniowi Ziednáłz cześć niepodległą žadnému końcowi. *KochProp* 16; *KochFrag* 30; *OrzJan* 53; ku rozmnożeniu wiary/ łpráwiedliwości Zakonu Krześciánłkięgo zbáwiennęgo/ y ku wtwierdzeniu czći Zakonu náłżęgo [...] vmyłły náłże ku pokoiowi y zgodzie obróćiliłmy *SarnStat* 1086, 955.

cześć czego [= z *jakiego powodu*] (1): Pirwłżęgo zwycięłtwá mego wziąłem czełć y koronę *HistAl* B2v.

cześć dla czego [= z *jakiego powodu*] (1): Navalis gloria, Cześć dla olięgnięcia zwycięłtwá ná morzu. *Mqcz* 242b.

cześć z kogo, z czego (4): A nietylkoć z piłmá Kromerowego wielką czełć y chwałę Koroná Polłka ma *OrzRozm* P4; *BielKron* 386, 460v; tyli więłżzą czełć małz z przodków łwoich/ Czyli oni chwálniejszy z wyłokich cnót twoich. *KochFrag* 42.

Zwrot: »czełć odnieś (a. odnosić)« (2): Iednáłk też tu iełt ieden/ który ma tę łławę/ iakoby miał ząwždy pocźciwości białyłchłow łronić/ otoż áby tey czći dármu nie odnołł/ zleczę iemu tę połługę. *GórnDworz* V v; *KochPam* 81.

Wyrażenie: »wieczna czełć« (2): Smolenłczánie Ruffacy [...] Pod trzechmi Chorągwiámi vderzyli z boku A Krzyżácki wálny vłł wnet vłłąpił kroku. Czym wieczną czełć od łławy wzięli niełłmiertelney *StryjKron* 527; *SarnStat* 1020.

Szeregi: »czełć i chwałá« [*szyk* 5 : 1] (6): włłzytkę czełć y chwałę łwą z woyny przodkowie náłży miewáli *OrzRozm* D2v, P4; *BielKron* 117; *KwiatKsiąż* B2; *Veterem belli gloriam recuperare*, Stárádawną chwałę y czełć woynną záł olięgnąć. *Mqcz* 348d, 274a.

»powaga i czełć« (1): obaczáiąc iż w náłżym krółęłtwie przeciwo powadze y czći nigdy nienárułżonéy tegóž krółęłtwá náłżęgo/ były chowané nieiákié złé zwyczáie *SarnStat* 953.

»czełć, (i) a) łława« [*szyk* 14 : 3] (17): *KlerPow* 4; Byłó [...] w náłżych łłronach mnołtwo rzeczy znamienitich, z ktorých byłaby materia godná piłaniu na rozmnożenie czći á łławy krołęłtwá polłkiego *MiechGlab* *2v; *RejPs* 219; *OrzRozm* P3v; *BielKron* 386; á częgo by oni z więłżzą łławą/ czćią/ y pożytkiem vżyć mogli/ iáko kiedyby [...] podniełłi woinę przeciwo pogánom? *GórnDworz* Ii4, B8; *RejZwierz* 23; *ModrzBazBud* ¶6v; *SkarJedn* 175; *BielSenJoach* 3; *KmitaSpit* A4. *Cf Wyrażenia przyimkowe*.

Wyrażenia przyimkowe: »dla czći« (2): Wiodł bym go też y ná to/ áby budował [...] pałace/ y zamki: iáko dla czći łwey zá żywotá/ ták dla wiecznej pámiátki po łmierći. *GórnDworz* Ii2v.

~ Szereg: »dla czci a sławy« (1): nie tak dla chćiwości bogactw álbo myenya/ ále wyęcey dla czći á flawy póspolitey tego flównego kroleřtwá Polłkyego/ [...] Myflięm mowę polłką ij xięgi polłkie moym nakłádem wybiyáć *March*¹ *Wiet Av.* ~

»ku czci« (7):

~ *ku czci kogo, czego, czyjej* (4): *BielKron* [332²]; *RejZwierc* 44v; *BialKaz* L2v; Ciebie mdłe Muze moie chcą mieć Mecenásem/ Prágną ku twey czći flówney łpiewáć wiecznym czásem. *StryjWjaz* A2v.

ku czci komu, czemu (2): Zálzby tu nie lepiej być/ człeku Rycerskiemu/ Coby flůżył Koronie/ ku czći pańłtwu temu. *RejZwierz* 104v; *RejPos* A3v.

Szereg: »ku czci a (i) (ku) sławie« (4): *BielŻyw nlb* 5; áby fię to święte pańłtwo Rzymłkie ná wřze łtrony rozłzerzáło ku czći á wieczney fláwie świętego pańłstwa Rzelkiego. *BielKron* [332²]; *RejZwierc* 44v; *BialKaz* L2v. ~

Iron. (1):

Szereg: »cześć i chwałá« (1): Habeant hanc palmam ex innocentis cruore, Niechay máyá zwicięřtwo cześć/ ychwałę z niewinny krwie. *Mącz* 274a.

8. *Wysoka pozycja społeczna, zaszczyty przywiázane do stanowiska, ambicja: honor* *Vulg, Mącz, JanStat, Cn; partes Mącz; decus Modrz* (182) : A krolyewye gych milořcz, łyepyey zawzdy rořzvmyeýą ktho łzią na thakye czczy [tj. *biskupstwa*] godzy nyłch ktho ynny. *MetrKor* 31/620v; Iákożeř krolowáć chćiáłá: Nie máiąc w łobie mądrořci/ Ktorey trzebá ku tákiedy czći. Kto fie ná czći přętko wřpina/ Ná łwe řily nie wřpomina *BierEz* Kv, 13v, Kv; *PatKaz I* 2; acz panna tey łzwyátołzczy [tj. *kapłaństwa*] nyemyala/ a wřzak ze wřzytką czeřzcz y łáfką yey wzyála *PatKaz III* 140, 108v, 139v [2 r.], 140; ieřtli od wyłokich panow czci/ albo częgo innego chceř żądac: łatwiey otrzymałz niźli inłzego czáfu. *FalZioł V* 52v, IV 47d [2 r.], 51b, 54b; gdigo pytali přecz by y on pod ie⁸⁰ panowanim niechciáł być, kthoryźby mu wielim więcey czći przydáł, odpowiedziáł, Bowiem on niłkie powyłřza. *BielŻyw* 5, 150, 171; *MiechGlab* *2v; A wszak są wielcy nędznicy W takowych czciach łudzie wszycy. *BierRozm* 5, 5; *RejPs* 167; Acz łłcie nieznam rořkolfy Gdy fie chudziná kokolfy Bo tá czeř z łmiechem nápoły *RejRozpr* C3v; *KromRozm III* N8v; *KrowObr* 1v [2 r.]; Ano czeř w niedořátku łtoi Więć zá iáie. *RejWiz* 92v; *UstPraw* B; *BielKron* 101v; Aversari honorem, Nie łákomym być ná czeř. *Mącz* 487b, 494d; *GórnDworz* M3; Ale żeř łobie czeř Cefárlfką przedemną řmiał przywłářzczyć/ niebędziefz krom kaźniey *HistRzym* 43, 15, 130; *WujJud* 153v; iednákie towarzyřtwo/ iednáką y łpolną czeř/ y rowną włádzá wřzyłcy [*apostołowie*] mieli *WujJudConf* 153v; Přełożeńřtwy y vrzędámi ie ku czći wyđzwigay [*Praefecturis et magistratibus provinciae illos ornato*] *ModrzBaz* 126v; Lecź ieřli ktorzi vczá fię náuk w ten łpofoł/ áby czći y zacnořci ábo vrzędow iákich dořtápiłi [*ut honoribus cumulentur*]: ci koniecznie řtárc fię o to máią/ áby tych vrzędow godni byli *ModrzBaz* 135, 115v, 136v; Iákie to ieřt y iáko brzydkie y oplákáne řwiętokrayfkiey czći przywłářzczenie/ iřz fię vniwerřálłkim Pátryárchą zowieřz *SkarJedn* 246, 175, 178, 186; Vbořtwo y zátáienie y celle nád pańłtwo y pałace y czći wřzytkiego řwiátá přełożył. *SkarŻyw* 473, 131, 153, 171, 207, 443, 462; *GrabowSet* H3; *OrzJan* 36; Wefel fię pánią názwána/ Y krolowá miánowána/ Tá czeř łámey tobie dána. *LatHar* 496, 579; Lotry w czeř wynořłz/ á cnotliwym łzkodźiřz *RybGęřli* Bv; *WujNT Hebr* 5/4; *SarnStat* 998; *SkarKaz* 206a, 240b, 606b; Y do tego przyřć moźe/ iź wřpokoioiony Zořtánie; á do pięrwřzych czći będzie z

wrócony. *GosłCast* 72; Tąkże musi być nierówność w Rzeczypospolitey: ieden zacnieyfszy niżli drugi/ [...] ieden więtfzją cześć ma drugi mnieyfszą. *SkarKazSej* 676a, 668a, 680a.

cześć czego (1): Niechay ma Cárogrocki Biskup cześć przodkowánia po Rzymłkim Biskupie *SkarJedn* 114.

cum inf (1): Nie rufzyło cię ono złoto/ y dobre mienie/ y cześć oná po krolu wtorym być *SkarKaz* 668b.

Ze zdaniem przydawkowym [w tym: z zapowiednikiem *ta* (3); *by* (1), *iżby* (1), *że* (1), *żeby* (1)] (4): yako by on [*Lucyfer*] był tego doftoyny tey czczy yz by był rouyen bogu *PatKaz III* 98; *ArtKanc* A3v; Ták y Chriftus nie łam łobie tey czći przywłaſzczył żeby fię sftał Arcykápłanem [*non semetipsum clarificavit, ut pontifex fieret*] *WujNT Hebr* 5/5, s. 382.

Zwrot: »czci szukać, żądać, żądający« [szyk *zmienny*] (3 : 1 : 1): Brwi wzgorę zkleczone [...] cźłowieka pyłznego vkazuią. [...] ktory fię rad przechwala proźney czći żądaiąc *GlabGad* N4v, N4; dopiero po Nicenłkim zborze [*carogrocka stolica*] wynoſić fię y proźney czći fzukać poczęła. *SkarJedn* 178; *SkarŻyw* 312, 462.

Wyrażenia: »czci pragnienie, dopor, chciwość, požądanie, zabieganie; czci pragnący« [w tym: *proźney czći pragnienie* (6) *ze Skargi*] = *ambitio BartBydg, Mącz; ambitiosus Vulg* [szyk 18:5; w tym *szyk odwrotny tylko z „dopor” w personifikacji, „chciwość” i „požadanie”*] (13 : 4 : 1 : 1 : 1; 3): *Ambitio, est inordinatus honoris et potentiae appetitus, czczy dopur* [!] *BartBydg* 8; Powiadał też że niemałz więtfzych roſtyrkow w przyiacielſtwie, iedno o chciwość czći á chwały. *BielŻyw* 117; *Mącz* 104d; Vpominamćię Bráćie w Bogu/ ábyś tę proźną pyche/ y czći proźney prágnienie złożył *SkarJedn* 186, 115, 167, [180], 189, 190, 374; Onego koſćiołá [...] był Opátem ábo łtárfzym nieiáki Wárinbergus/ ktory złym rzemiełem przekłętey czći zábiegánia/ doftał Biskupłtwá Swefyońłkiego *SkarŻyw* 528, 298, 317, 318, 473 [2 r.]; Miłość ieft długo ćierpliwa/ [...] nie ieft czći prágnąca [*non est ambitiosa*] nie fzuka łwego *WujNT 1.Cor* 13/5, *Matth* 23 *arg*, s. 97 [2 r.].

»proźna, marna, obłudna cześć« [szyk 11 : 5; w tym: „marna” i „obłudna” w szyku odwrotnym] (14 : 1 : 1): *GlabGad* N4v; iż Grekowie/ nie dlá złey náuki [...] od koſćiołá fię S. oddzielili: ále tylo dla ſwieckiego pánowánia y proźney czći ſwieckiey. *SkarJedn* 256, 115, 150, 167, 178, [180], 186, 190; Nic to/ że kogo fortuná wyftáwi/ [...] Bo go ſmierć łroga ze wſzyłtkiego zwlecze/ A cześć obłudna zá dułzą vćiecze. *KochPs* 73; *SkarŻyw* 173, 298, 312, 318, 581; niech ták odmieni łmák łercá me^{go}/ żeby ono [...] o żadną fię cześć márną nie łtáráło *LatHar* 227.

»cześć ſwiecka, ludzka« [szyk 9 : 6] (14 : 4): *BielŻyw* 95, 154; *SeklKat* Tv; MIkołay Papiież Rzymiánin był wybran ná łtolec Papielki/ przed ktorym był vciekl chroniác fię ſwieckiey czći do iedney iáłkinie *BielKron* 171v; *SkarJedn* 150, 256; *KochPs* 73 [2 r.]; więtfzją część żywotá łwego ná pułczy łtrawil: ludzkiemi czćiami y tym częgo ſwiat prágnie gárdząc *SkarŻyw* 117, A5, 27, 173, 473, 589; *SkarKazSej* 705a.

Szeregi: »cześć, (i, albo, ani) bogactwo« [szyk 8 : 5] (13): Thys czałtka, czulfz nie żądam ci bogactw ani czći tego ſwiata. *WróbŻolt* oo3v; *KrowObr* 78; Y oddałil [!] Krol Tyrá od wſzyłtkich ćci y bogactw *HistRzym* 78, 5v, 47, 78, 79, 83v (9); *ArtKanc* R19; *WysKaz* 2.

»cześć, (i, a) chwała« (5): *BielŻyw* 117; *GlabGad* N4; *WróbŻółtGlab* A3v; porużony zazdrością/ podwiodł lud pośpolity ná Moizefzá/ áby łam iego cześć á chwałę odzyerzał *BielKron* 40v; *OrzJan* 36.

»cześć, dostatek« (1): gdyż świeckie ty czci doštátki łtáry zakon iako igrzyfzczá dziećiom nie dołkonáły obiecował. *SkarŻyw* A5.

»cześć, (i, a, albo) dostojność (a. dostojność)« [szyk 12 : 3] (15): *PatKaz III* 131v; *FalZioł* V 51; *BielŻyw* 95; *KrowObr* 15v; *BielKron* 80v; *Mącz* 46d, 157d; kto [...] Rzeczpośpolitą dobrze rządzić chce/ temu niedołyć ielt cźciá á dołtoynoścíá drugie przechodzić/ ále też rośtroпноścíá/ y infzemi cnotámi/ muśi nád drugie wiele mieć. *ModrzBaz* [16]; *SkarŻyw* 456; *NiemObr* 48; obiecuiemy [...] wřzech przerzeczonych Książąt źemie Kiiowłkiéy obywatelów y potomków ich [...] w ich łtáradawnéy cźci y dołtoynoścí/ iáko z przodków łwoich y do tego cźáfu byli záchowác *SarnStat* 1062 [*idem* 115, 1192], 115, 1053, 1054, 1192.

»cześć, godność« (1): Gdyż przy nas moc zupełna/ cźci/ godności wielkie *GosłCast* 13.

»cześć i imienie« (1): áż przez Tyrufa łłáchetne⁸⁰ y walecznego rycerzá byli zwyciężeni [...] ktoregoś twa miłość oddalił od cźci y od imienia *HistRzym* 79v.

»moc, (a, albo) cześć« [szyk 3 : 2] (5): *PatKaz III* 131v; *HistRzym* 5v; będzie zwan Syn Boży/ Ná ktorego Bog Oćiec moc á cześć the włoży/ By ná stolcu Dawidowym wiecznie krolował *ArtKanc* A3v; *SkarKaz* 606a; *GosłCast* 13.

»cześć i panowanie« (1): Slepciem ich jest żądanie Na czi i na panowanie *BierRozm* 16.

»cześć, (i) rozkosz« [szyk 3 : 1] (4): Bys téż aże do dzifieyłłego dnia zawždy wetzciách ij w rofkollách miełłkál/ tzoż by bylo pożyteczno wřytko tobie bys iuż natychmiáł vmrzétz miál. *OpecŻyw* [192]v; *RejKup* ee7; *RejPosWstaw* [110²]v; *WysKaz* 2.

»cześć i sława« (4): *Mącz* 104d; *SkarŻyw* 473; O wyłtrzegániu łie wrágánia/ y zazdrości cudzey cźci y łławy. *Phil* K3; *SkarKazSej* 705a.

»cześć i stolec« (1): łfch gdy ynne czczy y stholcze rady łzwey wedlvgk łzwey woly y zdanya poddawayá, thedy y byłzkvpłtwá pogothowyw. *MetrKor* 31/620v.

»cześć, (i, albo, albo i) urząd« [w tym: „urząd” w pl (7)] [szyk 7 : 1] (3): *Mącz* 157d; Záfz to nowa v Pána Kryłtułá cześć łwoię y wrzędy łwoie ná ludzie wkłádác? *WujJud* 148; o tych będziem rozumieć/ że ci z rozłádku ludzi tych ktorzi teraz łá/ y ktorzi ná potem będą prawđziwey á łprawiedliwey czi ábo wrzędu dołtápic [maximum honorem consequi posse]/ á wielkimi ludźmi być mogá. *ModrzBaz* 40, 135; *SkarJedn* 374; *SarnStat* 266, 1053, 1054.

»cześć i (a) władza« (3): Toźci byli drudzy ápołtołowie/ co był Pyotr/ rownye vcześnicy tci á władzey *KromRozm III* L8v; *NiemObr* 57; *SkarKaz* 606a.

»cześć, zacność« (1): Włzyłcy dobrzy tákowych rzeczy łobie życzá, Aby vcziwe mieli obeście ná łwiećie: [...] Aby do czi, zacności przyłzli *CiekPotr* Cv.

»cześć i zwierzchność« (1): Heretyk ten ielt; ktory dla iákiego docześne⁸⁰ pożytku/ á nawięcey dla cźci y zwierzchności łwey/ fáłfzywe y nowe opinie wymyśła *WujJud* 20.

Personifikacje (4): Tu łiedzi/ złotem/ cześć koronowána *KochFrag* 14.

Zestawienie: »Dopor czci« (3): Komornikow pana Szczęściá iestći niemało [...] / a czelnieyfi Pych / Dopor czci / Lubończ / Lako^mstwo *ForCnR* B; Aż więżz ij z ijnymi dworzany w krotkim czafie fie fprzyażnił v dworu / a naprzod [...] s Pyche^m / z Doporemćzi / z Wyfzomyfłem *ForCnR* Cv, A3v.

a. Ozdobność, okazałość, przepych; potęga; honor *JanStat* (43) : *Mącz* 293b; Przychodzi / powiada / Pan do próżnego domu / świecką czćią ochędożonego *SkarŻyw* 36; żeby oná Arká Bozka vczćiwże mieyfce y cześć więżzłą niżli pierwey miáła. *SkarKazSej* 679a.

cześć kogo, czego, czyja (9): *KrowObr* 118v; im więcey [...] ná wzor Dawida krola miłowáli cześć domow Bożych: tym ie więcey czcił y wynosił Pan Bog *SkarŻyw* 356; niechćieli Krolom przyięgá obowiążáni być. Ale fwe mu tylko Papieżowi / o ktore^{go} cześć / y pożytek / powinni fię przeciwko Krolom Pánom fwym / y Rzeczypospolitey záftáwiác *NiemObr* 171. Cf *Wyrażenia przyimkowe*.

Wyrażenia przyimkowe: »dla ćci [kogo]« (1): Abowiem nie dlá ćci Bożey / ále dla ćci y pychy / Papieżá Rzymfkiego fá nálezieni *KrowObr* 36.

»ku czci« (6): Y my fię fłufznie záwftýdzić mamy: iefli co w domách náfzych iest ochędożnego y kofztownego / ku próżney czći świeckiey *SkarKaz* 456a.

~ *ku czci kogo, czego, czyjej* (5): przetho náofstathek wtory Páweł Papieřz / ku ćci fwoiey / y lámi Kárdynali / y konie ich / w Szárłat álbo w tzerwoná bárwę przybrał *KrowObr* 35v, 33; *SarnStat* 180, 196, 923.

Szereg: »ku czci i ozdobie« (3): y niemálfz téy Kápituły / któraby ludźi vczonych [...] w fobie nie miáła / którzy nie mniéy fá godni ku potrzebie / iáko ku czći y ozdobie kośćiółów *SarnStat* 180 [*idem* (2)] 196, 923. ~

9. Stan (3) : Ludzie thakowi fá [...] wyfokiey czci y ftanu wyfokiego *FalZioł* V 51; bo cześć krolewfka fád miłuiie. [*bibl. Ps* 98/4] *HistRzym* 100.

Przysłowie: Cześć przyrodzenia nie mieni. *BierEz* 13.

10. Przedmiot chlubny; gloria *Vulg, PolAnt, Mącz; honor* *Vulg, PolAnt, Modrz; decus* *Mącz, Modrz; dignitas* *Vulg; decor* *PolAnt* (84) : *BierEz* K4v; *OpecŻyw* 118; pytam yako narodenye maryey panny od uyekow yeřt wmyřzly bofkyey y bylo przeřzrano bo ftey czczy fáma fyá uyelby przeřz proroka *PatKaz III* 87v; Nie iest ci to czeřć kxiążęciu potracić z obu ftron ludzi tak wiele dla iednego abo dwu *BielŻyw* 159; Bowiem niemáła czeřć Iákob y yni przodkowie nálfy odzierźeli / iż wydáli náukę fłufłnego żywotá potomkom fwoiem *RejPs* 114, 45; *KromRozm III* N8v; *OrzList* iv; *BielKron* 81 v; Decus verum in virtute positum est, Prawdżywa cześć z cnoty rořcie. *Mącz* 79d; *SienLek* 193; A iefli to cześć iefth / powfciągnąć fie od miłofthki / fzedziwemu / á oziębłemu ciáłu / czoř krwi młodey / á wrzączyey *GórnDworz* Aa8, X2; *HistRzym* 11v; iedno iáko gdyby nogi chćiály pátrzyć á vrzędu oczu vżywáć / ále iż tego niemogá vczynić vżywályby przedfię pořlugi oczu w tey mierze / á lámiby fobie tę cześć przywálfzczály / że widzą *ModrzBaz* 45v; że cześć nie ná tem kogo czćią / ále ná tem kto czći náleży [*honorem non in honorato esse, sed in honorante*] *ModrzBaz* 57, 40 [2 r.]; *KochPs* 29; Bo máiąc zránioná duřżę / Rad y nie rad plákáć muřżę / Co fnařć nie cześć: to ku fzkodźie *KochTr* 18, 4; z ćiebie mnie cześć wftawa *GrabowSet* Rv, Hv; Iefli fie podwysřzy żořd żořnierzowi / tám y zá kwartnik czći nieprzybywa / ále fie iuż dáléy záchodźi w niewołą *OrzJan* 43; *LatHar* 495; *SiebRozmyřl* F3v; *SzarzRyt* D4.

cześć kogo, czego, czyja (9): *cześć* Stharych ludzi *śzedziwość* ich. *Leop Prov* 20/29; w rzeczy nie pragnąc włafney chłuby/ niechay przedlię tho wżytko powie/ co ku iego czći przyflufzy. *GórnDworz* D7v; *RejZwierc* [213]; *WujNT* 73. Cf *Wyrażenie przyimkowe*,

cześć czego [=pochodząca z czego] (5): flufnie ijęby ona tę pirwéy czeftz miała zmártwychwftaniá/ którą my mietz mámy po dniu ładny^m. *OpecŻyw* 181 v, 188v; panyenftwo yeft fyofthra anyelfka czeftcz cznot łzmyercz grzechom *PatKaz III* 129v, 108v; *KrowObr* 154.

cześć komu (8): Y obiemá wietłza cześć kiedy prawdą fwiętą/ Poydą s łobą *RejWiz* 55v; *BudBib Ps* 149/9; niewiáfta iesli włofy zápuści cześć iey ieft. *BudNT 1.Cor* 11/13 [15]. Cf *Wyrażenie przyimkowe*.

W przeciwstawieniach: »cześć ... hańba« (4): *OrzRozm Q*; MAło ná tym że moje fráłzki małz piáné/ Lecz ie chcelz/ Mikołáiu/ mieć y drukowané: Ku cíi/ czy háńbie moiey? *KochFr* 126; Niech obludni/ záłofną háńbę/ zá cześć máią *GrabowSet* G3v; *CiekPotr* 55.

»cześć ... lekkość« (3): *Mącz* 485d; *KochFr* 64; Zá cześć więcéy/ niż lekkość/ poczytał to łobie/ Ludzkość włzelką okázác naliłzféy ołobie *KochTarn* 74.

»cześć ... sromota« (2): *Mącz* 485d; bo w tey mierze z wygránia cześć máła/ á s przegránia sílna łromotá. *GórnDworz* I8v.

Zwroty: »cześć mieć« [*w tym z kogo, z czego* (4)] [*szyk zmienny*] (7): Co będziefz miał zá cześć z tego/ Iż mię zgubiłz flugę fwego *BierEz* R4; *OpecŻyw* 181v; *Leop Hebr* 3/3; rádzilá krolowi áby to dzyecię ták dobrze chowano iáko łwoie/ powiedáiąc wżytkim nam z niego cześć mieć. *BielKron* 103; *SkarŻyw* 130; *KochFr* 64; *GrabowSet* G4.

»za cześć poczytać, mieć, pokładać, przyjmować, przypisować« [*w tym: iż, że* (3), *gdy* (1)] [*szyk zmienny*] (4 : 1 : 1 : 1 : 1): Ani Czo innego za cześć łobie pokładał iedno czo mógł opatrznofciá á mądrofciá dowiełc *BielŻyw* 95; yz nieiedno zony od mężow odlączaiá ale tez łamy łniemy krom zadnego wftidu miefkaia/ y iefcze fię łtego przechwalaiá y zaczełc łobie poczitaia *SeklKat* K3; ták thez Duńczykowie y Szkáninowie zá cześć łobie przypifuiá/ iż Longobárdy ich przodkowie kroleftwo we Włofzech záłozyli *BielKron* 292v; *SkarŻyw* 92; *KochMuza* 25; máią to łobie cíi zacni ľudzie zá ołobną cześć/ gdy ieden drugiego w tákowych połługách vprzedzi *ReszHoz* 120; *KochTarn* 74; ále rzeczy té/ które niewolnikóm/ od páná ľudzi niewolniczych bywaiá dawáné/ nieprzyimuiemy my zá cześć *OrzJan* 44.

»czci szukać« [*w tym: wedle czego* (2), *w czym* (1)] [*szyk zmienny*] (3): *KromRozm III* D2; *BudNT Rom* 2/7; tym ktorzy w ćierpliwości vczynku dobrego/ łzukaiá flawy y czći y nieśmiertelności/ odda żywot wieczny *WujNT Rom* 2/7 [*przekład tego samego tekstu KromRozm III* D2, *BudNT*].

Szeregi: »cześć, (i, abo) chwałá« [*szyk 7 : 2*] (9): Czeftcz y chwałá człouyecza yeftł f poczeftnofzczy fwych rodzyczow *PatKaz I* 14; *KromRozm III* D2; *KrowObr* 154; Cześć y chwałá w mowie łmyflnego *Leop Eccli* 5/15; Bo ieflic połługowanie potępienia/ ieft we czći (*marg*) czćią ábo chwałą. 8L.G.S. (-) *WujNT 2.Cor* 3/9, s. 310. Cf *Wyrażenie przyimkowe*.

»cześć a(ł)bo przywilej« [*szyk 1 : 1*] (2): Utorá czeftcz albo przyuyley yeft czudnofzczy *PatKaz III* 108v, 107v.

»sława, (i) cześć« (3): *BudNT Rom* 2/7; Ten wżytkę sławę/ cześć y łzczęście łwe będzie pokładał w łpokoynem á łzczęśliwem ludu łwego życiu *ModrzBaz* 22v; *WujNT Rom* 2/7.

»cześć a uczciwość« (1): Niech w łobie rozmyślaią/ że prawa cześć á vczciwość/ nie zależy w zacności rodzaiu/ [...] ále w tych cnotách/ ktore właśnie dobrym przynależą *ModrzBaz* 13v.

Wyrażenie przyimkowe: »ku czci« (10): In crimen vertere quod gloriae esse debet. W lekkość á w fromotę obracać coby ku czci miało być. *Mącz* 485d.

~ *ku czci kogo, czyjej* (5): Iesli też czo vdziełają Thedy Herbow nawiełłayą Aby to ku jch cży było *RejKup* r8v; *KrowObr* 136; *OrzRozm* Q; ktemu też/ łáłká oná/ tym fie więłłza widzi/ im ią łobie człowiek bárziesy droży/ y ku więłłżey czci swoiey/ być ią rozumie. *GórnDworz* K8v; *KochFr* 126.

komu ku czci (5): *BibRadz* 1.*Petr* 1/7; *GórnDworz* Hh5; *RejPos* 54v; Tákże z Aryftotelesowey łzkoły [...] wyłzedł Alexánder Krol Mácedońłki/ ktory y łam to łobie ku wielkiey czci miał/ że był wychowáncem náuki y kárności Aryftotelesowey *ModrzBaz* 130v; *WujNT* 1.*Petr* 1/7.

Szereg: »ku czci i chwale (i sławie)« [*szyk* 2 :1] (3): *BibRadz* 1.*Petr* 1/7; *ZawJeft* 47; áby dołwiádczenie wiáry wáłzey [...] było náleżione wam ku chwale y czci y łlawie *WujNT* 1.*Petr* 1/7 [*przekład tego samego tekstu BibRadz*]. ~

a. *Człowiek lub Bóg jako przedmiot chluby* (5) : *Leop Ps* 3/4; tyś iesł/ pánie/ moiá załłoná/ Tyś moiá cześć/ y moiey głowy koroná *KochPs* 5.

cześć komu (2): Acz ci on [*kardynał Sbiszko Olesznicki*] tobie [*panu Olesznickiemu*] iesł domowá czciá wielká/ ále nam innym iesł też wielkim przykłádem ku wżemu dobremu *OrzList* c2v; Byłás raz czciá pánnóm náłzem/ Byłás żalem drugim czásem *ZawJeft* 45.

Szeregi »cześć i chwała« (1): Abyś im był zá cześć y zá wżyłłtkę chwałę/ kiedy przydżiefz łádzic żywe y też zmárłe. *ArtKanc* O16v.

b. *Rzecz jako przedmiot chluby* (1) : [*do lutni*:] O czci Phoebowa/ y ftołow złoconych Krafo niebiekich *KochPieś* 53.

11. *Dobre imię, honor, godność osobista; dignitas, existimatio, fama, honor, splendor* *Mącz*; *honestas* *Modrz* (268) : *BierEz* E4; Lubołci łá rzeczy zawłze przemienne, ale czełć ta wiecnie trwa *BielŻyw* 19; Thak iakom ya Erałmus myenyl y wlyłczie łłwoym pyłłal, myenyacz pana Jana fyrliága bicz łzdrayczá czczy moyey. przetho yłz my zoná moyá przechovyva y napokoyv ołłoblyvem łłnyá łłiá przechoviva *ZapMaz* V S 2/335; Bo kołtowny czełcz iesł klenoth *RejJóz* G8; Bo wżytki ine łzkody by nawięłłze były Mogá być naprawione gdy łczy nierułżyły *RejJóz* G8, G8 *marg*, G8v *marg*, H [2 r.]; *SeklKat* M3; Myáłto thego coby mye łnadż byli miłowáli/ To mi ná włłem k mey łci łprołne przimowki zmyłłáli *LubPs* Z, L3; *RejWiz* 172v; ábyś obaczył/ iácy łá ci ludzie/ kthorzy ná czełć włżego krzełciáńłtwá łye tárgněli *OrzList* e4, e2v; *RejZwierz* 30 *marg*, 44v; ábowiem to co v innych ludzi łzkodá/ łáncuch/ kłodá/ łmierć/ to v nas Polakow czełć wżytko wáży *OrzRozm* Lv, Lv; lepłza łmierć ze łciá/ niż żywot z łromothá *BielKron* 309v, 247, 252; *KwiatKsiąż* Bv; Dehonesto [...], Sromocę. Et cohonesto, Czci przidáwam áłbo przicziniam. *Mącz* 157d, 63c, 394d, 409c; *OrzQuin* R2v; *GórnDworz* Kk7; *RejZwierc* 4v; Ci co złorzeczác ku czci przymawiáią [*Maledici conviciatores*]/ niech będą łzełciádziefsiá grzywien karáni *ModrzBaz* 98v, 15; Niech nieprzyiáciel gorę ma nádemná/ Niech mię w proch zetrze/ y moię czełć zemná. *KochPs* 9; Y cżperowano przed wiela ludzmi wżytkę máięłność y rzeczy iego/ z wielkim pohánbienim czci Prymáła Angliey. *SkarŻyw* 335, 271, 349; *StryjKron* 732; *KochFr* 86; *KochProp* 8; Blasphemo – Czci vkradám. *Calep* 133a; Cudzym złým/ gdy go chcełz cżcić/ czełć

lie tym vbrudzi. *GórnTroas* 25; W pozwie wczypliwé słowá, y czci czyiéy dotykáiącé/ niemáią byđz wnalzáné *SarnStat* 141; bacząc teź [...] oboiemu narodowi bárzo należny związek y spólecność/ przez przodki słwé niegdy z obywatelmi ná on czas Wielkiego Księstwa Litewskiego [...] wczynioną/ y listy/ pieczęciami przysięgami/ czciami oboiéy łrony vmocnioną *SarnStat* 1018, 159, 790, 795; Iuż ferce nie boleie/ lecz iákmiarz vmiera/ Gdy nam możność niewdzięczna część y część wydziera *SzarzRyt* B3, Dv.

W formułach przysięg (11):

Ja N. slyvbuya, słwam czełcz słwam wyara ze słya mam sthawycz wthorvnyv [...] thv gdzye yego krolyewka myłocz słwam ofsobą bycz raczy *MetrKor* 34/268, 37/2, 2v, 3v.

acz tho wlythko bądzycie przeczywko thczy mey y dobrej wyerze *MetrKor* 37/2, 34/268, 37/2v, 4.

ze tho krolyowy yego myłocz [...] oznamą a naprzeczywko themu nycz szoby ku pomocy nyebyerząc a czo kolwyek bych szoby kv pomocy bral tho thczy y wyerze mey ma wadzycz *MetrKor* 34/265.

tho włchithko wyłłchey opifano slyubuyemy Stephanowi Woyewodzie [...] dzierzecz y wipelnycz wedlug tego náłchego zapifu nawieki wieczne wedlug czczy, y chrzełcziianskiey wiari náłchey *LibLeg* 6/79v, 6/160v.

Cf »pod wiarą i czcią«.

Zwroty: »czeń mieć« (1): á Polak słufznie się rozgniewać musiał/ iż ná targ z koniem wyłtawion był/ y do tey rzeczy przyrownan/ ktora áni rozumu/ áni cnoty/ áni czci mieć nigdy nie może w łobie. *GórnRozm* E4v.

»obiecować na swą część« (1): A iuż Więć słyn książęcy vpadł ná koláná/ Y wyznał słwé poddánístwo/ y zwiérzchného páná/ Obiecuiąc ná słwá część ktemu słye znać wiecznie *KochProp* 7.

»czeń odejmować« (1): Ale iż mi część gwałtem [!] z kątá odeymuią. O tębym rad vczynił z tákowym ná iáwie *CzahTr* K3.

»czeń ogradzác« = *zabezpieczac przed posądzaniem o rozbój [w formule listu pogranicznych dowódców wojskowych zapowiadającego przystąpienie do prowadzonej przez króla polskiego wojny z Zakonem Krzyżackim]* (6): Wedlye nayalźnyeszego xyalźyacza a pana pana Sigmuntha zbozey myłocz kroly polkyego [...] thoby [...] myłtrzowy zakonu krzyszownycznego [...] Ia M. trzepyenłky Rothmyłtrz kroly yego myłocz drabłky [...] othpowyadam [wypowiadam posłuszeństwo] thym tho lyłthem, do thand do kandby krol yego myłocz pan moy namyłoczwyłzy sthobą walką wyodl, moya czełcz ogradzayacz. *MetrKor* 34/288, 34/288, 288v, 37/1v [2 r.], 2.

»czeń (s)tracić, części ostradać« (2 : 1): woli części ostradać/ Niźliby miał y gárło dáć. *BierEz* S3v; *ForCnR* B; Aleć oto dáię słponki/ ktorzych lepiej łtrzeź/ bo łtráciłzi ie/ tedy pożytek wieczny y część łtráciłz. *HistRzym* 62.

»uwłaczac (a. uwłoczyć, a. uwlekać), urągac, uwiesć czci; uwłaczanie (a. uwłoczenie) czci« = *detrahere Mącz, PolAnt; abradere, decerpere ex dignitate, dedecorare, deridere, detrahere de fama a. honorem, eximere honoribus, famae subtrahere, reprehendere, sugillare, sugillatio Mącz; detractio JanStat [szyk zmienny] (16 : 2 : 1; 6); BielŻyw* 10; Grzełfą yci ktorzi náłlawie zabiaią bliznego słwego/ vragaiac łłcy iego. *SeklKat* I3v, V4v; *HistAl* Bv; *LubPs* Q3, X3; *RejWiz* 76v; *Leop Ps* 100/5; *Záfiadałz*

á mowifz przeciw brátu twemu/ á wvłaczałz ćci [*dabas probrum*] fynowi mátki twoiey. *BibRadz Ps* 50/20, 101/5; *Eximere honoribus* [...], Rzućić fie komu ná dobrą powieść albo wwieść komu czczy. *Mącz* 102d; *Abrado* [..], *Oskrobawam/ vskrobawam/ ogolam. Et per Metaph. Vřzkadzam/ vwliekam komu czći/ álbo czego inego. Mącz* 345b, 39c, 79d, 427d [2 r.], 461c, d, 462b; *RejPos* 304; *KochPs* 49; *Cierpliwý ná obmowy y czći vwłoczenia y řzemraniá, SkarŻyw* 483 *marg*; *Phil Q2*; *SarnStat* 1068, 1087.

»cześć zachow(yw)ac« [*szyk zmienny*] (2): *Bo chociay iuz człowiekowi wřzytko ine zginie Gdy on řpełna czeřcz řachowa przed fie wřzędy řlynie RejJóz Fv; BielKom E8v.*

»czci, na cześć zapomnieć (a. przepomnieć, a. nie pomnieć)« [*szyk zmienny*] (2 : 2): *RejJóz H*; złupili go [*tj. ołtarz*] ći kácerze ze wřzytkiey zacnořci y z poczciwořci iego/ niepomniąc nic na cześć Krolá Polřkiego *OrzRozm Gv*; *PEtryłó Wáłálki Woiewodá řpomniawřzy řwey ćci tákieř przyřzekánia/ ktoremi fie závřdy Krolowi Polřkiemu obligował řnim w pokoiu być/ w thárgnał z ludem řwoim do Pokućia BielKron 421v, 399.*

»nie zostawić [*na kim*] czci za pieniádz, za półgrosza, nie zostawić czci [*na kim*]« = *conferre cuncta maledicta, conscindere, omnia maledicta congerere, proscindere conviciis Mącz* (5 : 1 : 1): *Omnia maledicta in hominem congesit, Nie zořtáwił ná nim czći zá pieniádz. Mącz* 145a, 122d, 372a, b; *Powinowáctwo řadne/ blifkořć řadna/ W twéy řwřczypliwéy mowie nie ieřt władna: Czći nie zořtáwiř ná bráćie KochPs 75; NiemObr 4; By iedno zmářk ná twarzy vyřrzał řwoiey pániéy/ To wnet czći zá półgroszá nie zořtáwi ná niéy. PudłFr 76.*

Wyrażenia »czci řádájacy, řádanie, pragnienie« [*szyk 2 : 1*] (1 : 1 : 1): *ale ieřtli [řęka] będzie miękka řubthilna y dobrej řarby vkazuje pobořnego, poczciwego/ řprauiedliwego/ czci řádájacego/ y teř řzczodrego GlabGad Pv, N3v; Więć do thego řzczęřliwego towarzyřtwá/ przyłacza fie theř/ hoinořć/ czći prágnienie/ ludzkořć/ powagá/ řkromnořć/ dobrotliwořć/ y wiele cnot inych GórnDworz Ff8.*

Szeregi: »cześć a chwála« (1): *y ktemu wřzytká Polřká ieřt wřzykowána/ áby ona [...] prze cześć á chwále Krzeřćijáńřkiey wiáry/ závřze w řyku gotowa řtałá. OrzRozm M3v.*

»gardło, cześć« [*szyk 2 : 1*] (3): *ForCnR B; RejWiz 193v; czći gárdłá y řtátkow nářzych/ przed Máyeřtatem Krolewřkiem brońćie OrzRozm R2v.*

»cześć ani imienie« (1): *iřby mi nie mogli zařzkodzić na duřzy ani na ciele/ na czci ani w gimieniu TarDuch D6.*

»cześć i (a) powaga« (3): *Fama, řławá/ Pořpolita powieřć o kim/ teř cze[ř]ć á powagá kařdego. Mącz* 117b, 111b, 264b.

»cześć, (a, i, ni) řława; cześć z řławá« [*szyk 9 : 2*] (10; 1): *gdyřci iá wás ma^m za wierne řługi : abowie^m mé řławy ij czći prawie řtrzećecie ForCnR B4; SekłKat M2; RejWiz 76v; Mącz 37c; RejPos 304; Aby tákim řywotem řył/ W iákimby ćci s řławá nábył. RejZwierc 232v, 19, 30v, 41; StryjKron 240; Phil Q2.*

»cześć i sumnienie« [*szyk 4 : 1*] (5): *RejWiz 193V; BielKron 247v; iř nie był táki řadny miedzy nimi náleřion/ ktoryby mizerne Złoto álbo Srebro náđ řwoiey przyřięę/ czeřć/ y řumnienie więcey přeřládał BielSpr 46v. Cf »pode czcią i sumnieniem«.*

»cześć, (i, a) wiara« [szyk 15 : 11] (26): *BierEz* Dv; Z tymi towarzystwo mają, Co czci i wiary nie znają. *BierRozm* 14; *BielKom* E8v. Cf *W formułach przysięg*, »pod wiarą i czcią«.

Wyrażenia przyimkowe: »bez(e) ćci« (3): Lepiej iest wolnym y poćciwiey vmrzeć/ niż w niewoli żyć albo bez ćci być. *BielKron* 353v, 243v, 309v.

»pod(e) czcią« (14):

~ Szeregi: »pode czcią i sumnieniem« (2): Który vkaze znácznieyŝe znáki gránic, tego Podkomorzy pode czcią y sumnieniem [*sub honore et conscientia JanStat* 420] ma przypuścić ku dowodowi *SarnStat* 464, 464.

»pod wiarą i (a) czcią (i przysięgą)« [*w formułach przysięg*] = *sub fide et honore JanStat* [szyk 11 : 1] (12): slyvbuyą pod wyara y tczyą moyą yz krolowy yego mylofczy Polfkyemu y koronye Polfkyey bandą wycznye łzwymy pothomky wyernym poddanym *MetrKor* 34/265, 37/2v; który to pokóy pod wiarą y czcią y przysięgą náłzą ćielefną [...] obiecuiemy zá ninieyŝym przywileiem chowác. *SarnStat* 1087, 119 [2 r.], 220 [2 r.], 989, 1068, 1070, 1079, 1114. ~

»prze cześć« = *w imię, przez pamięć* (1): pomoż mi moię cześć záchowác á mego pániénftwá prze cześć wŝzech fláchetnych kfiążąt *HistRzym* 21.

a. *Honor w pojęciu prawnym* (102) : iże w śprawách ktore czći nie náruŝáią/ Rękoymia musí wŝytki brzemioná dłuźnikowe na łye przyiác. *GroicPorz* r4; *UstPraw* E4v; *GórnDworz* S7; *StryjKron* 587 marg; *WerGośc* 249; *GórnRozm* A4; Wyiáwŝy tylko śprawy włáfné Criminálné/ to iest/ komuby łzło o cześć *SarnStat* 869.

Zwroty: »cześć brać« (2): *MurzNT* 111; iefli Práwo Polskie broni przed Arcybifkupem plugáwie mowić/ á coź Arcybifkupá háńbic [...] álbo cześć iemu brać *OrzRozm* K2.

»na czci karać, przekażon« [szyk zmienny] (3 : 1): *KromRozm II* 14v; tedy tákowy gwałtownik na czći ma być przekażon. *UstPraw* B2; wŝzáķze ie ná czćiach drugie ná gárdle karano. *BielKron* 395, 348.

»cześć odjąć (a. odejmowác)« (2): *BielKron* 349v; Exhonorare, in Bibliis non est latinum Cześć odyać. *Mącz* 110d.

»czci odsądzić (a. (po)o(d)sądzać, a. odsądzywác), odsądzon(y), odsądzenie (a. odsądzanie, a. obsądzenie)« = *skazać na utratę praw obywatelskich, z czym często wiązało się wygnanie z kraju i pozbawienie nietykalności osobistej; sacrare, devovere Mącz; infamis Mącz, JanStat; paraclytus Mącz; privatio honorie JanStat* [szyk 42 : 6] (16 : 24 : 8): *BierEz* Q4; *BielŻyw* 6; heretikom mię być/ iawnie wkoŝciele wolali ćci od ładzili y z źiemie wiwołali *SeklWyzn* 4; jeno sam WKM z Radami Koronnemi moc a władzą mieć racysz tci kogo odsędzać *Diar* 85, 85; *KrowObr* 45; *RejZwierz* 30; *OrzRozm* H4, O2v; *BielKron* 218v, 418 [2 r.]; *Mącz* 276d, 363b; *RejAp* 194; Spitko Melŝińki zábity/ y czći odłádzon. *StryjKron* 587 marg, 527 marg, 587 [2 r.]; Czći obłádzienie lekce łobie ludźie źli ważá. *GórnRozm* C2 marg; Włpomnię tu czći odłádzone/ niewiem co potem ołádzác ich czći/ gdy łię do práwá nie sŝtáwią. *GórnRozm* I2v, Cv [3 r.], C2, Dv, G2, I [2 r.] (22); *PaprUp* D; *ActReg* 84; Abowiém przez tákowe pány [...] wyznánié pozwány ten/ który włápił/ bęďdzie łie rozumiał przekonánym ná odłádzienie czći. *SarnStat* 642, 595, 609, 643; *KlonWor* 17.

»cześć, ku czci przywrocić« (1 : 1): Pilnie za nim panowie Cefarza prosili. Aby mu cześć przywrocił *RejZwierz* 30; Amiraliufa Schabota Krol Francuzki zalie ku ci przywrocił y maiętności *BielKron* 219.

»o cześć sądzić« [szyk zmienny] (2): w tym Statucie niemalfz tam aby oni kogo o cześć fadzić mieli *OrzRozm* H4, L3v.

»cześć (s)tracić (a. postradać)« = *honore privari, perdere honorem JanStat* [szyk zmienny] (16): *UstPraw* A; *BielKron* 384; zaś męzoboyce/ zapłaciwfy głowczyznę gárdła y czci nietrąca. *ModrzBaz* 6v; tak iż zbrodniowi nielza/ iedno czci poltrądawfy/ isć ná Niż *GórnRozm* H4; Iż gdy ten [...] przed nas o takowy vczynek pozwan będzie: tedy w ten czas wedle ftarych Statutów prawem przekonány będzie rozumian cześć tracić *SarnStat* 642, 83, 84, 549, 642; *SkarKazSej* 687b.

»czci uwłaczać« (1): Zkąd ácz czci ich to nie ma vwłaczác [Et licet honori ipsorum per hoc minime derogetur *JanStat* 1114]: wfzákże przekonány będąc kmieć [...] niech wfzdy odkupi gárdło dziefiácią grzywien *SarnStat* 670.

Szeregi: »(nie) cześć, (i, albo, ani) gar(d)ło« [szyk 3 : 3] (6): *MurzNT* 111; Ale w Spráwách hániebnych/ gdzie idzie komu o cześć álbo o gárdło/ żaden świádectwá wydác niemoże/ ktory by był młodfzy niż dwádziefiáciá lat. *GroicPorz* x; *OrzRozm* L3v; *BielKron* 395; *ModrzBaz* 6v; Y przywiedli go byli raz ci burkownicy Ná taki hak, że o włos gárdła y czci niezbył. *CiekPotr* B3.

»cześć i głowa« (1): De fama et capite suo agitur. O cześć y o głowę mu idzie. *Mącz* 6a.

»cześć, (i) imienie« (2): A ktoby to inaczey odzyerzał/ taki cześć y imienie tráci. *UstPraw* A; *BielKron* 349v.

»cześć i majętność« (3): *BielKron* 219; *SarnStat* 549; My ná nie mamy práwá dawne/ aby cześć y maiętność tráciłi *SkarKazSej* 687b.

»cześć i sława« (2): CZęftokroć lie przydawa: iż niektórzy z rodzáiu szlácheckiego/ iákoby vtrátnicy czci y flawy fwéy [*prodigi honoris et famae ipsorum JanStat* 621] [...] dobrowolnie vciekáią z królefstwá *SarnStat* 701, 796.

Wyrażenie przyimkowe: »przeze, beze czci« = *honore privatus, infamis JanStat* (14 : 5): á kthoby przyzedł do fądu w wfętfzym poczcie niż s świádki/ takowe fkázuiem bezeczci *UstPraw* I4; Trzykroć w złodzieystwie álbo łupie ználezony, przezeczci ieft. *SarnStat* 701, 29, 74, 219, 572, 595 (18).

b. *Godność kobieca; dziewictwo* (12) : *LibMal* 1552/169v; Iz lie ten łotr fmiál pokufić Czo mey cczy miało obrufzyć Ktorą ioko [!] oko w głowie Afnadz wfęczy wazą fobie *RejJóz* F8, F8, G7, H2v; *BielKron* 320; z płáčzem wielkim poczęła iego prosić/ aby raczył krolewnie cześć przy niey zoftáwić *HistRzym* 20v, 21.

Zwroty: »bronić swojej czci« (1): A gdy iá chciał poniewolić Wulkan/ bronila fwoiey czci *BielKron* 23.

»cześć zachować; cześć zachowana« (1; 1): A thy ieflis fláchetny/ pomoż mi moię cześć záchowác *HistRzym* 21, 25v.

Wyrażenie: »cześć panieńska« (1): Uthore polzwyaceny bylo w [...] fyne bozego poczaczuy wktory^m duch szwyty tak yá napelnyl yfz doftoyna byla poczacz otrzymawfy czełcz panyenfká *PatKaz* III 96v.

c. *Cnota; decus Modrz (6)* : Iáko zásię leniwi/ nieumieiętni/ nieuftáwiczni á płochey myśli ludzie/ ktorých żadna cześć do sławy niepobudza [*quos nullum stimulat gloriae decus*]/ niemogą być ochotni/ áni pożyteczni *ModrzBaz 116; KochFrag 45.*

Szeregi: »cześć a przystojność« (1): Słowá y spráwy wízytki ich/ niechayby ftofowáli ku czći á przyftoyności *ModrzBaz 10.*

»cześć a (i) sława« (2): Siłá yeft tákich ludzi/ ktorzy miłuyąc czesc á flawę/ cnotliwe á vbogye [żony] fobye poymuyą. *GliczKsiąż P7; ModrzBaz 14v.*

Wyrażenie przyimkowe: »bez czci« (1): co gánia/ to dobre: co chwałą/ to złe: co podnoszą/ to bez czći. *BielKron 186.*

12. *Może kosztowności kościelne [cf CHWAŁA znac. 2. a. γ.] (1)* : dáleko wíętfza ieft do niefzczęścia przyczyná/ gdzie wiele ieft w woýfku tákich/ ktorzy kościoły Bożé połupili/ ábo do tego przyczyny dáli/ ábo w niedowiárftwie y herezyey ze czći fwey P. Bogá wízechmocnego łupią *SkarKazSej 686a..*

*** *Bez wystarczającego kontekstu (45)* : Decus, czesz *BartBydg 39b; Adoria, idem quod Gloria, Sławá. Cześć. Mącz 3c; Laus, Chwałá/ cześć. Mącz 186a; Nomen aliquando significat, Sławę/ Cześć/ Doftoynóść/ Záchowanie/ wziętość/ Zácność. Mącz 249b; Ornamentum, Cześć y okazanie łaski/ álbo dobrodzieyftwá. Mącz 269c, 79d, 89a, 146d, 157c, 167c (14).*

Wiele przykładów trudnych do jednoznacznego zakwalifikowania; zwłaszcza płynne są granice między znac. 1 i 3 oraz 6, 7, 8, 10 i 11.

Synonimy: **1.** *chwała, sława; a. błogosławienie, chwalenie, chwala, nabożeństwo, pokłona, posługa, służba; 2. banie się, bojaźń, powaga, szanowanie; 3. chwala, kościół, religija, wiara; 4. chwala, dostojność, godność, jasność, majestat, moc, możność, wielmożność, wszechmocność, zacność; 6. pocziwość, powaga, poważenie, szacunek, waga, zachowanie; a. β. bankiet, biesiada, czczenie, czestowanie, czta, gościna, kołacyja, podejmowanie, uczta; 7. chluba, chwala; 8. dostojeństwo, dostojność, godność, moc, urząd; 9. stan; 10. chwala, zaszczyt; 11. pocziwość, sława; b. cnota, dziewictwo, panieństwo, pocziwość; c. cnota, zacność.*

Cf CZESNOŚĆ, NIECZEŚĆ